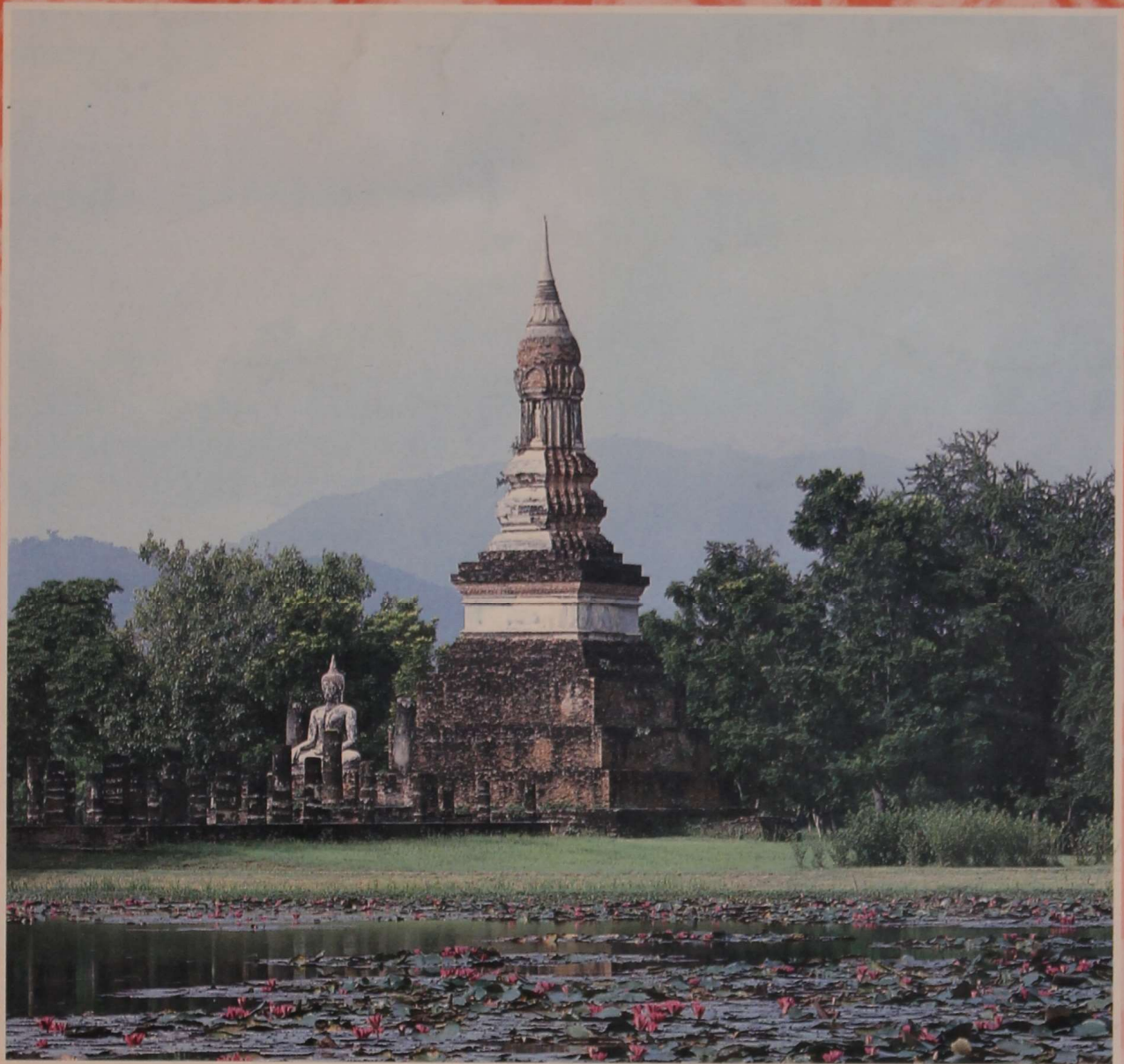

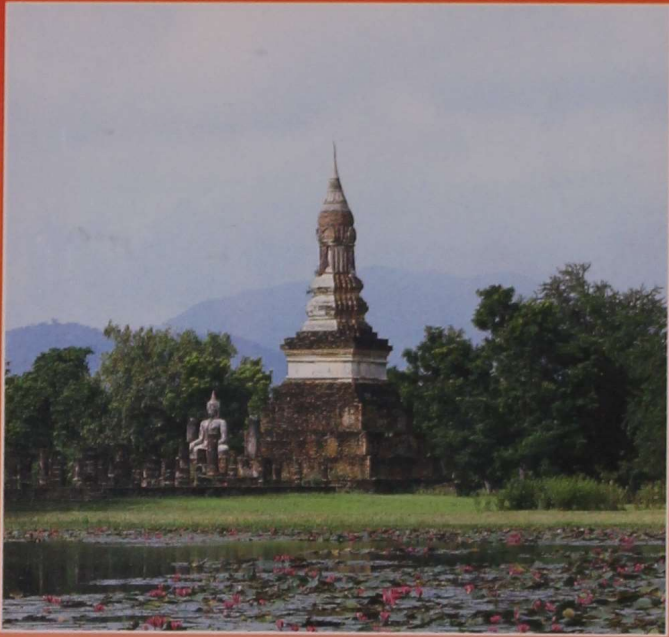

ศิลปกรรมศิลป์

FINE ARTS DEPARTMENT NEWSLETTER

ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๔ พ.ศ. ๒๕๖๗ ISSN 0857-572X

อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย

กรุงสุโขทัยอดีตราชธานีไทยอีกสมัยหนึ่งของประวัติศาสตร์ชาติไทย ได้ก่อกำเนิดขึ้นในราวปีพุทธศตวรรษที่ ๑๘ ณ บริเวณเมืองสุโขทัยในอดีตเคยเป็นที่ตั้งของชุมชนขนาดใหญ่ ซึ่งมีระบบการปกครองอย่างมีระเบียบแบบแผนมาก่อน ร่องรอยหลักฐานทางโบราณคดีที่ปรากฏยืนยันเรื่องนี้ คือ ปรางค์วัดพระพายหลวง ปรางค์วัดศรีสวาย ศาลาผาแดง ซึ่งเป็นลักษณะสถาปัตยกรรมรุ่นก่อนสมัยสุโขทัย

สุโขทัยเป็นเมืองรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า มีกำแพงเมืองคูเมือง ๑๓ ชั้น ตั้งอยู่ทางฟากตะวันตกของแม่น้ำยม ห่างจากเมืองอันเป็นที่ตั้งจังหวัดสุโขทัย ๑๒ กิโลเมตร ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกได้อัญเชิญพระพุทธรูปจากสุโขทัย จำนวน ๒,๑๒๘ องค์ไปประดิษฐานตามวัดต่างๆ ในกรุงเทพมหานคร ซึ่งในสมัยที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ขณะทรงผนวชอยู่ก็ได้เสด็จถึงสุโขทัย พบซากโบราณสถาน โบราณวัตถุมากมาย โดยเฉพาะศิลาจารึกหลักที่ ๑ ของพ่อขุนรามคำแหง อันเป็นหลักฐานที่สำคัญของประวัติศาสตร์ไทย และในสมัยรัชกาลที่ ๖ ได้เสด็จ มาเมืองสุโขทัย และได้ทรงพระราชนิพนธ์หนังสือเที่ยวเมืองพระร่วงไว้จนกระทั่งปี พ.ศ. ๒๔๔๕ กรมศิลปากร ได้เริ่มทำการขุดแต่งบูรณะ

โบราณสถานสำคัญๆ ในบริเวณเมืองสุโขทัยและ ได้ประกาศขึ้น ทะเบียนบริเวณเมืองสุโขทัยเก่า ซึ่งมีพื้นที่ประมาณ ๔๓,๗๐๐ ไร่ โดยได้อนุรักษ์ไว้เป็นเขตโบราณสถาน พร้อมทั้งได้จัดทำโครงการระยะยาว เพื่ออนุรักษ์และบูรณะให้เป็นอุทยานประวัติศาสตร์ ซึ่งภายในกำแพงเมืองสุโขทัยมีสระน้ำ คูน้ำ หนองน้ำ และบ่อน้ำบาดาล ส่วนใหญ่จะอาศัยน้ำที่กักเก็บไว้นี้ เพื่อใช้เป็นประโยชน์ในการอุปโภคบริโภคและใช้เป็นเครื่องกำหนดขอบเขตโบราณบางแห่งสระน้ำขนาดใหญ่ที่สำคัญภายในเขตกำแพงเมืองที่เรียกว่า “ตระพัง” ได้แก่ตระพังเงิน ตระพังทอง ตระพังสอ และตระพังตระกวน

วัดมหาธาตุเป็นวัดศูนย์กลางของเมืองสุโขทัยมีสิ่งก่อสร้างในพุทธศาสนาเป็นจำนวนมาก สิ่งก่อสร้างที่มีลักษณะทางสถาปัตยกรรมเด่นๆ คือ เจดีย์ทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ และพระอัฐฐารศ ซึ่งเป็นรูปแบบเฉพาะของสถาปัตยกรรมสุโขทัย นอกจากนี้มีวัดวาอารามที่เป็นโบราณสถานที่สำคัญอีกมากมาย อาทิ วัดพระพายหลวง ศาสนสถานในพุทธศาสนาฝ่ายมหายานเป็นศิลปะขอมแบบมหายาน สร้างในพุทธศตวรรษที่ ๑๘ วัดศรีชุมอยู่นอกเมืองสุโขทัยด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือ และวัดเชตุพนตั้งอยู่ทางทิศใต้ของเมืองสุโขทัย ภายในวัดมีมณฑปประดิษฐานพระพุทธรูปสี่อริยบท คือ นั่ง นอน ยืน และเดิน ที่ยังคงเหลือให้เห็น ปัจจุบันมีเพียงพระพุทธรูปปางลีลาและพระพุทธรูปประทับยืนเป็นต้น

อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยที่บูรณะและพัฒนาแล้วนี้อาจจะเป็นแหล่งวิทยากรสำหรับการศึกษาค้นคว้าทางประวัติศาสตร์และแหล่งโบราณคดี พร้อมทั้งเป็นอุทยานสำหรับพักผ่อนหย่อนใจ และเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งของไทย ที่จะส่งผลให้เกิดความเจริญในท้องถิ่นและประเทศชาติอีกทางหนึ่งด้วย ปัจจุบันโบราณสถานเมืองสุโขทัยได้ประกาศขึ้นทะเบียนในบัญชีมรดกของโลกแห่งหนึ่งที่เป็นที่รู้จักทั่วไปในนานาประเทศ

สารกรมศิลปากร

ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๔ พ.ศ. ๒๕๕๗

สารบัญ

สิบทิศ...ศิลปากร	๒
แฉ่งขยาย...แม่น้ำเจ้าพระยาในประวัติศาสตร์ชาติไทย	๑๐
จากสนาม...ปราสาททอง	๑๖
รายงานพิเศษ...พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ชวนาไทย บันทึกประวัติศาสตร์กระดูกสันหลังของชาติ	๑๙

สารกรมศิลปากร

เพื่อเผยแพร่ข่าวสารและกิจกรรมทั่วไปของกรมศิลปากร

ที่ปรึกษา

นายสมคิด โชติกวณิชย์
นายนิคม มูลิกะคามะ
นายสาโรช จารักษ์
นายสวัสดิ์ ปิยะกาญจน์
นางประกอบ ลาภเกษร
นายวีระ โรจน์พจนรัตน์

บรรณาธิการ อำนวยการ

นางสมลักษณ์ เจริญพจน์

บรรณาธิการ

นางสาธิตี ชุมวรรณ์

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

นางสาวอารีพร อำนวยกิจเจริญ

กองบรรณาธิการ

นายสมชาย นิเวศวิวัฒน์
นางสาวกรสวรรค์ มณีवास

นายชัยรัตน์ เลิศรัตนพร

นางสาวสาธิตี ธรรมรุ่งเรือง

นางสาวรัตนศิริ สิงหะ

นางสาววันเพ็ญ พรเลิศวดี

นางสาวกุลทรัพย์ อาลี

ฝ่ายภาพ

นายสิงห์คม บริสุทธิ์

นางสาวราวีณี แจ่มนาม

นายรัชชัย รามัญ

ฝ่ายศิลปกรรม

นายชาญณรงค์ คงโกคา

นางสาวบุณฑริก ยามิ

ฝ่ายจัดการ

นางเพียงใจ นุตะศรีนทร์

นางสุรีย์ หยาดผกา

นางสภาราภรณ์ ฤทธิรงค์

นางพรรณิ ศรีคะนอง

นางสาวรัตนภรณ์ มุกนนท์

นางสาวสิริภัทร สุทธนันท์

นางสาวพรสุรีย์ จุลประสิทธิ์พงษ์

จัดทำโดย

ฝ่ายเผยแพร่และประชาสัมพันธ์

สำนักงานเลขานุการกรม

กรมศิลปากร

ถนนหน้าพระธาตุ

กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๐๐

โทร. ๒๒๔๒๐๕๐, ๒๒๒๐๕๓๔

โทรสาร ๒๒๒๐๕๓๔

ออกแบบปก

นายรัชชัย รามัญ

ถ่ายภาพ

ราวีณี แจ่มนาม

พิมพ์ที่

บริษัท ประชาชน จำกัด

โทร. ๒๓๔๒๐๖๒, ๒๓๕๐๓๘๘

วันอนุรักษ์มรดกไทย

การรักษามรดกไทย เป็นการรักษาชาติ

ศิลปากร

สาธิต ชุ่มวรรณ

พิธีวางกระดูกงูเรือพระที่นั่งนารายณ์ทรงสุบรรณรัชกาลที่ ๙

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินทรงเป็นองค์ประธานประกอบพิธีวางกระดูกงูเรือพระที่นั่งนารายณ์ทรงสุบรรณ รัชกาลที่ ๙ เมื่อวันที่ ๕ กันยายน ๒๕๓๗ ณ กรมอุทกหารเรือ

นายสาโรช จารักษ์ รองอธิบดีกรมศิลปากร กล่าวว่า กองทัพเรือร่วมกับกรมศิลปากรสร้างเรือพระราชพิธี น้อมเกล้าน้อมกระหม่อมถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในรัชกาลปัจจุบัน เนื่องในมหามงคลวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงครองราชสมบัติครบ ๕๐ ปี

ในวันที่ ๕ มิถุนายน ๒๕๓๙ เรือพระราชพิธีลำนี้จะเป็นเรือพระที่นั่งที่มีโขนเรือเป็นรูปนารายณ์ทรงสุบรรณ โดยใช้ต้นแบบเดิมของโขนเรือนารายณ์ทรงสุบรรณ สมัยต้นรัตนโกสินทร์มาเป็นแบบในการแกะสลักโขนเรือพระที่นั่งลำใหม่นี้และออกแบบลำเรือ และท้ายเรือให้ได้ขนาดที่เหมาะสมสวยงาม และสามารถทรงตัวอยู่ได้ ข้าราชการกองทัพเรือและกรมศิลปากรร่วมกันศึกษารายละเอียดและแนวทางการสร้างเรือลำนี้ ซึ่งสรุปได้ว่าเรือพระที่นั่งลำใหม่นี้จะมีขนาดตัวเรือกว้าง ๓.๒๐ เมตร ยาว ๔๔.๓๐ เมตร กินน้ำลึก ๑.๑๐ เมตร น้ำหนัก ๒๐ ตัน ใช้ฝีพาย ๕๐ นาย เนื่องจากเรือมีขนาดใกล้เคียงกับเรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์ ซึ่งใช้ฝีพาย ๕๐ นาย เช่นกัน โขนเรือมีความสูง ๔.๓๕ เมตร ซึ่งสูงกว่าต้นแบบเดิม ๕๐ เซนติเมตร

นายสาโรช จารักษ์ กล่าวว่า แต่เดิมกองทัพเรือและกรมศิลปากรมีแนวคิดว่าจะซ่อมโขนเรือนารายณ์ทรงสุบรรณเดิมแล้วตกแต่งส่วนลำเรือเพิ่มเติม เมื่อทบทวนแล้วเห็นว่าการสร้างโขนเรือใหม่มีความเหมาะสมกว่าและเป็นเรือพระที่นั่งในสมัยปัจจุบันอย่างสมบูรณ์ทั้งลำ เป็นการเฉลิมพระเกียรติอย่างแท้จริง

หลังจากทำพิธีวางกระดูกงูแล้วกองทัพเรือและกรมศิลปากรก็จะเริ่มดำเนินการตามขั้นตอนต่างๆ ต่อไป โดยคาดว่าจะสร้างเรือเสร็จสมบูรณ์ภายในเดือน เมษายน ๒๕๓๙

นิทรรศการศิลปสัญจรนำร่อง

นิทรรศการศิลปสัญจรนำร่อง เป็นโครงการของคณะอนุกรรมการฝ่ายจัดนิทรรศการศิลปะซึ่งเป็นหนึ่งในโครงการนำศิลปะเข้าสู่สถานศึกษา ได้เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๓๕ โดยมีอธิบดีกรมศิลปากรเป็นประธานคณะกรรมการ และมีผู้ทรงคุณวุฒิทางศิลปะจากหลายสถาบันมาร่วมเป็นกรรมการ โดยได้ร่วมกันระดมความคิดในอันที่จะเชิญชวนให้สังคมไทยได้เห็นความสำคัญและคุณค่าของศิลปะ ด้วยมีความตระหนักว่า ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีความเจริญรุ่งเรืองทางด้านศิลปะมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน เป็นความภาคภูมิใจและเป็นประจักษ์พยานที่แสดงให้เห็นถึงความเจริญทางด้านจิตใจของชนชาติไทย

ในระยะ ๓๐ ปีที่ผ่านมา ประเทศไทยได้พัฒนาไปอย่างรวดเร็ว ชีวิตที่แวดล้อมไปด้วยธรรมชาติกลายเป็นสังคมเมืองที่แวดล้อมไปด้วยวัตถุ อิทธิพลเครือข่ายของการสื่อสารที่ยั่วเย้าให้กลายเป็นสังคมที่บริโภคแต่ทางวัตถุและกระแสแห่งโลกาภิวัตน์ที่กำลังเข้ามาครอบงำจิตใจของประชาชนให้ห่างไกลจากความดีแห่งคุณธรรมและความงามแห่งศิลปะ

ด้วยเหตุผลต่างๆ เหล่านี้จึงเป็นความจำเป็นที่จะต้องนำศิลปะเข้ามาใกล้ชิดผสมผสานกับชีวิตประจำวันของสังคมไทยให้มากยิ่งขึ้น คณะอนุกรรมการฝ่ายจัดนิทรรศการศิลปะได้พิจารณาแล้วเห็นว่าเยาวชนของชาติที่กำลังศึกษาเล่าเรียนอยู่ในสถานศึกษาซึ่งจะเติบโตเป็นกำลังสำคัญต่อการพัฒนาประเทศชาติในอนาคต เป็นกลุ่มที่สมควรจะได้รับการปลูกฝังให้รู้จักคุณค่าและเห็นความสำคัญของศิลปะ เมื่อความเข้าใจเหล่านี้เติบโตไปพร้อมกับชีวิตของเขาซึ่งเป็นดังหนึ่งภูมิคุ้มกันที่ทำให้เขารู้จักเลือกแต่สิ่งที่เป็นความดีและความงามมาประดับชีวิตของตน ซึ่งจะเป็นผลให้เกิดสันติสุขในสังคม

นายธงชัย รักปทุม ผู้อำนวยการวิทยาลัยช่างศิลป์ กรุงเทพฯ ชี้แจงว่า วัตถุประสงค์ของการจัดนิทรรศการศิลปสัญจรนำร่อง มีดังนี้ คือ เพื่อเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจทางศิลปะออกสู่สังคม โดยเฉพาะสถานศึกษา เพื่อให้เกิดความรักชาติ ความหวงแหนและความตระหนักในคุณค่าของศิลปกรรมที่มีความสำคัญต่อประเทศชาติ เพื่อปลูกฝังให้เยาวชนของชาติได้เห็นความสำคัญของศิลปะ เพื่อเป็นกำลังในการพิจารณาทางด้านศิลปะต่อไปในอนาคต

ผลงานที่นำมาจัดแสดงประกอบด้วย

๑. ศิลปะแบบประเพณี เป็นรูปแบบของศิลปกรรมตามแนวประเพณีนิยมของไทยที่สืบทอดกันเป็นระยะเวลาอันยาวนาน เป็นสมบัติอันล้ำค่าของชาติที่ควรอนุรักษ์ไว้

๒. ศิลปะร่วมสมัย ซึ่งแบ่งออกเป็น ๒ ลักษณะคือ

๒.๑ รูปแบบเหมือนจริง เป็นรูปแบบของศิลปกรรมที่ดูง่าย เป็นการเสนอแนะความงามที่อยู่รอบตัว

๒.๒ รูปแบบอื่นๆ เป็นรูปแบบของศิลปกรรมซึ่งแสดงให้เห็นทั้งในรูปแบบที่เป็นนาม

ธรรมและรูปแบบที่มีพัฒนาการอยู่ในโลกศิลปะปัจจุบัน

นอกจากนี้การจัดนิทรรศการยังได้รับเกียรติอย่างสูงยิ่งจาก ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี นายชวน หลีกภัย ที่ได้กรุณาอนุญาตให้นำผลงานวาดเส้นจำนวน ๖ ภาพเข้าร่วมแสดงในนิทรรศการครั้งนี้ด้วย

ผลงานต่างๆ ที่นำมาจัดแสดงได้รับความอนุเคราะห์จาก คณะจิตรกรรมประติมากรรมและภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร สถาบันราชภัฏสวนดุสิต สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตเพาะช่าง และวิทยาลัย จำนวนประมาณ ๖๐ ภาพ

ในการจัดนิทรรศการศิลปะสัญจรนาร่อง จะมีการอภิปรายเรื่อง “ศิลปะเป็นสิ่งจำเป็นต่อชีวิตอย่างไร” และมีการฉายวิดีโอเกี่ยวกับศิลปะซึ่งได้รับความอนุเคราะห์จากมหาวิทยาลัยศิลปากรด้วย

แผนการดำเนินงานนับแต่เริ่มโครงการมีดังนี้

ครั้งที่ ๑ ณ โรงเรียนบดินทร์เดชา (สิงห์ สิงหเสนี) ระหว่างวันที่ ๑๐-๑๑ ส.ค. ๒๕๓๗

ครั้งที่ ๒ ณ โรงเรียนสิงหราชพิทยาคม ระหว่างวันที่ ๒๕ ส.ค. ๒๕๓๗

ครั้งที่ ๓ ณ โรงเรียนเทพศิรินทร์ ระหว่างวันที่ ๓๐ ส.ค.-๒ ก.ย. ๒๕๓๗

ครั้งที่ ๔ ณ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า จ.นครนายก ระหว่างวันที่ ๒๗-๓๐ ก.ย. ๒๕๓๗

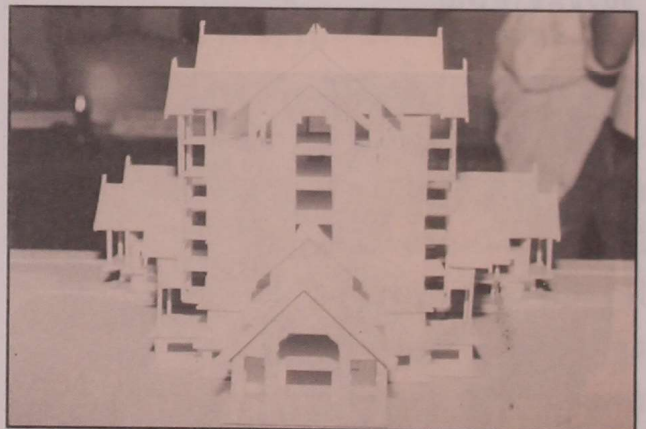
ครั้งที่ ๕ ณ โรงเรียนสตรีวิทยา ระหว่างวันที่ ๙-๑๑ พ.ย. ๒๕๓๗

ครั้งที่ ๖ ณ โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ระหว่างวันที่ ๑๕-๑๘ พ.ย. ๒๕๓๗

ครั้งที่ ๗ ณ โรงเรียนกรุงเทพคริสเตียนวิทยาลัย ระหว่างวันที่ ๒๓-๒๕ พ.ย. ๒๕๓๗

หोजดหมายเหตุแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติ ร.๙ นลองสิริราชสมบัติ ครบ ๕๐ ปี

นับตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว-ภูมิพลอดุลยเดชเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติเมื่อวันที่ ๙ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๘๙ ทรงมีพระราชกรณียกิจที่มีคุณูปการเอนกอนันต์ต่อชาติ และ

ประชาชน เอกสารจดหมายเหตุที่เกี่ยวข้องในพระราชกรณียกิจ อาทิ พระราชหัตถเลขา พระบรมราโชวาท พระราชดำรัส พระราชนิพนธ์โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ภาพฉายฝีพระหัตถ์ ภาพเขียนฝีพระหัตถ์ แถบบันทึกพระสุรัสวดี แถบวิดิทัศน์ ภาพยนตร์ ฯลฯ ถือว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติที่สำคัญยิ่ง ขณะนี้เอกสารดังกล่าวกระจายอยู่ในความรับผิดชอบของกระทรวง ทบวง กรม และสถาบันต่างๆ เป็นจำนวนมาก

คณะผู้บริหารของกระทรวงศึกษาธิการจึงมีดำริว่า ในมหามงคลวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช จะดำรงสิริราชสมบัติได้ ๕๐ ปี ในพุทธศักราช ๒๕๓๙ เป็นโอกาสอันดีที่จะดำเนินการรวบรวมเอกสารจดหมายเหตุที่เกี่ยวข้องในพระราชกรณียกิจ มาจัดเก็บและอนุรักษ์ไว้ในที่แห่งเดียวกันอย่างเป็นระบบ ตามมาตรฐานจดหมายเหตุสากล จึงได้มอบหมายให้กรมศิลปากรจัดตั้งหอจดหมายเหตุแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชขึ้น เพื่อน้อมเกล้าน้อมกระหม่อมถวายในโอกาสสำคัญครั้งนี้

หอจดหมายเหตุแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช จะเป็นศูนย์กลางการศึกษา ค้นคว้า วิจัย ที่สำคัญและสมบูรณ์ที่สุด เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ ปลุกฝังปลูกเร้าจิตสำนึกแก่เยาวชน ประชาชนทุกหมู่เหล่าให้เกิดความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และให้ชาวต่างประเทศได้ชื่นชมพระบารมีที่ทรงเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนทั้งชาติ โดยใช้เทคนิคการนำเสนอในรูปแบบของภาพยนตร์ วิดีทัศน์ เอกสาร ภาพถ่าย และเป็นศูนย์แสดงนิทรรศการถาวรด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่

นายสมคิด โชติกวณิชย์ ชี้แจงว่ากรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการ ได้ดำเนินการออกแบบอาคารแล้วเสร็จ และนำขึ้นกราบบังคมทูลขอพระราชทานพระบรมราชวินิจฉัยแล้ว ขณะนี้พร้อมที่จะสร้างขึ้นที่ บริเวณคลองห้า อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ซึ่งอาคารหอจดหมายเหตุแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชนี้ เป็นอาคารทรงไทยประยุกต์ มีพื้นที่ประมาณ ๒๐,๐๐๐ ตารางเมตร ประกอบด้วยส่วนบริการ ค้นคว้า วิจัย ส่วนสารนิเทศ ส่วนปฏิบัติการจดหมายเหตุ ส่วนจัดแสดงกิจกรรมจดหมายเหตุ และ

นิทรรศการถาวร ส่วนอนุรักษ์ และหอภาพยนตร์แห่งชาติ ใช้งบประมาณทั้งสิ้น ๖๐๐ ล้านบาท คาดว่าจะดำเนินการแล้วเสร็จในปี ๒๕๓๙

อนึ่ง โครงการหอจดหมายเหตุแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ได้รับอนุมัติในหลักการจากคณะอนุกรรมการฝ่ายโครงการและกิจกรรมภาครัฐบาล ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติ ครบ ๕๐ ปี เมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๓๗ ให้เป็นโครงการหนึ่งของรัฐบาล ที่จะป็นสิ่งอนุสรณ์เฉลิมพระเกียรติเนื่องในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จดำรงสิริราชสมบัติครบ ๕๐ ปี

นายสมคิด โชติกวณิชย์ อธิบดีกรมศิลปากร กล่าวเสริมว่าโครงการสร้างหอจดหมายเหตุนับว่าเป็นโครงการที่สำคัญของประเทศ เพราะเป็นหน่วยงานที่รวบรวมเอกสารสำคัญในรูปเอกสาร รูปภาพ ฟิล์ม สไลด์ มีเนื้อหาตามความเจริญที่เกิดขึ้นในยุคปัจจุบัน มีความสำคัญต่อประวัติศาสตร์ของชาติบ้านเมืองในอนาคตซึ่งต่างจากหอสมุด โดยปกติแล้วหอจดหมายเหตุควรจะเกิดขึ้นทุกโอกาสที่บุคคลสำคัญของประเทศหมดวาระสำคัญลงไป เพื่อจดหมายเหตุที่สำคัญในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในยุคสมัยนั้น

นายสมคิด โชติกวณิชย์ ยังกล่าวเพิ่มเติมว่าบทบาทของหอจดหมายเหตุแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙ ซึ่งจะสร้างเสร็จในปี ๒๕๓๙ นี้ ยังสนองตอบในเรื่องของชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์เป็นที่จดฉายภาพยนตร์ในระบบใหม่ ที่จะปลุกสำนึกเยาวชนและประชาชนให้เกิดความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เป็นแหล่งค้นคว้าข้อมูลความเจริญก้าวหน้าของชาติไทย พระมหากษัตริย์คุณในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช

นับแต่ทรงครองราชย์มาจนถึงปัจจุบัน ในทุกสาขา อาทิ การศึกษา การเกษตร การสาธารณสุข การปกครอง การทหาร การพลังงานและเทคโนโลยี การศาสนา ศิลปวัฒนธรรม เป็นต้น เป็นศูนย์ประชุมแห่งชาติที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งซึ่งจะสนองความต้องการของหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ในการจัดกิจกรรมการประชุมการสัมมนาและ กิจกรรมบันเทิงต่างๆ เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ ในยามว่างของประชาชนในบริเวณใกล้เคียง

นาฏศิลป์ไทยประชันนาฏศิลป์ในเอเชียที่ญี่ปุ่น

กรมศิลปากรนำคณะจัดการแสดง นาฏศิลป์ไทย ในงาน Asia Pacific Festival'94 ระหว่างวันที่ ๑๙-๒๕ กันยายน ๒๕๓๗ รวม ๗ วัน ณ เมืองฟูกูโอกะ ประเทศญี่ปุ่น

กรมศิลปากรร่วมกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยนำคณะนาฏศิลป์จากวิทยาลัยนาฏศิลป์ไปแสดงในงาน Asia Pacific Festival'94 เมื่อวันที่ ๑๙-๒๕ กันยายน ๒๕๓๗ เพื่อเผยแพร่ นาฏศิลป์ไทย ณ เมืองฟูกูโอกะ ประเทศญี่ปุ่น รายการแสดงจะประกอบด้วย การแสดง ๗ ชุดด้วยกัน คือ การฟ้อนมาลัยโขมชุดเมขลา-รามสูร ฟ้อนภูไท ระบำโบราณคดีชุดทวาราวดี เชิงกะหย่ง ระบำสี่ภาคศิลปาชีพ มโนราห์บูชาญ

นายสมคิด โชติกวณิชย์ อธิบดีกรมศิลปากร กล่าวว่า กรมศิลปากรได้สนับสนุนโครงการนำคณะนาฏศิลป์ไทยไปแสดง ในงาน Asai Pacific Festival นี้เป็นประจำทุกครั้งที่เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในเอเชียด้วยกัน และยังเป็นการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมไทยให้ชาวโลกได้รับอย่างต่อเนื่องอีกด้วย ในการแสดงที่ผ่านมา นั้น นาฏศิลป์ไทยนับเป็นจุดเด่นที่ผู้เข้าร่วมงานตั้งความหวังที่จะได้ชมทุกรอบของการแสดงนาฏศิลป์ไทย จึงมีผู้เข้าชมเนืองแน่นและปรบมือชื่นชมด้วยระยะเวลาอันยาวนาน

การละเล่นพื้นบ้านของเด็กไทย

หอสมุดแห่งชาติชลบุรี จัดนิทรรศการย่อย มีชื่อว่า “การละเล่นพื้นบ้านของเด็กไทย” บริเวณห้องโถงด้านหน้าหอสมุดแห่งชาติชลบุรี โดยจะจัดให้มีการจัดเสนอภาพการละเล่นพื้นบ้านของเด็กไทย พร้อมคำอธิบายประกอบภาพประวัติความเป็นมา และวิวัฒนาการของการละเล่น ซึ่งนิทรรศการนี้จัดขึ้นเพื่อเผยแพร่ความรู้ในเรื่องการละเล่นพื้นบ้านของเด็กไทย ให้เป็นที่รู้จักแพร่หลายยิ่งขึ้น เพราะว่าถ้าไม่มีการอนุรักษ์ หรือเผยแพร่ประชาสัมพันธ์วัฒนธรรมพื้นบ้านแขนงนี้แล้ว จะทำให้เด็กรุ่นใหม่ไม่รู้จักการละเล่นของเด็กในสมัยก่อน และคงจะค่อยๆ สูญหายไปได้ นิทรรศการนี้จัดขึ้น เมื่อวันที่ ๓-๑๗ พ.ย. ๒๕๓๗ ที่ผ่านมา

การประกวดกระทงใบตองแบบโบราณ

วิทยาลัยนาฏศิลป์จัดการประกวดกระทงใบตองแบบโบราณขึ้น เพื่อปลูกฝังให้เยาวชนสำนึกถึงคุณค่าของงานหัตถกรรม อันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมไทย และเพื่อต้องการร่วมกิจกรรมอันเป็นส่วนหนึ่งของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยใน

งานจะมีการจัดประกวดการประดิษฐ์ตกแต่ง
กระทงใบตอง และมีการประชาสัมพันธ์รณรงค์ให้
นักเรียน นักศึกษา ประชาชน เลิกใช้โฟม
ประดิษฐ์กระทง การประกวดเมื่อวันที่ ๑๖ ถึง ๑๗
พฤศจิกายน ๒๕๓๗ ที่วิทยาลัยนาฏศิลปอ่างทอง

งานเทศกาลเที่ยวพิมายประจำปี

กรมศิลปากร การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
และจังหวัดนครราชสีมา ได้ร่วมมือกันจัดงาน
เทศกาลเที่ยวพิมายขึ้นเป็นประจำทุกปี นับตั้งแต่
ได้มีการขุดแต่งบูรณะและปรับปรุงภูมิทัศน์ของ
อุทยานประวัติศาสตร์พิมาย และได้เปิดอย่างเป็นทางการเมื่อ ๑๒ เมษายน ๒๕๓๗ ซึ่งงาน
เทศกาลเที่ยวพิมายในเดือนพฤศจิกายน ๒๕๓๗ นี้
นับเป็นครั้งที่ ๖ ของการจัดงาน

งานเทศกาลเที่ยวพิมายประจำปี ๒๕๓๗
ซึ่งจัดขึ้นเมื่อวันที่ ๔-๖ พฤศจิกายน ๒๕๓๗
ทางกรมศิลปากรให้ความร่วมมือโดยการอนุญาต
ให้ใช้พื้นที่ภายในบริเวณอุทยานประวัติศาสตร์พิมาย
ทั้งหมดในการจัดงาน และงดเก็บค่าธรรมเนียมเข้า
ชมโบราณสถานในระหว่างวันที่จัดงาน นอกจากนี้
ยังได้อำนวยความสะดวกในด้านการจัดทำเวที
การแสดง จัดอัมพันท์สำหรับผู้เข้าชมการแสดง
แสง-เสียง ในชุด “วิมานนาฏการ” พร้อมทั้งติดตั้ง
ระบบแสง-เสียง และรักษาความสะอาดภายใน

บริเวณอุทยานประวัติศาสตร์พิมายด้วย

จากการที่กรมศิลปากรได้มีส่วนร่วมในโครง
การจัดงานเทศกาลเที่ยวพิมาย ทางกรมศิลปากร
รู้สึกเป็นเกียรติอย่างยิ่งที่ได้มีส่วนร่วมในการส่งเสริม
การอนุรักษ์มรดกทางด้านศิลปวัฒนธรรมไทย
อาทิเช่น การแสดงมโหรีพื้นบ้าน การแสดงเพลง
โคราช การแสดงปี่พาทย์ การแสดงรำไท่น การ
แสดงหมอลำกลอน การแสดงโปงลาง ฯลฯ ซึ่งจะ
สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลที่ประกาศให้ปี
๒๕๓๗ นี้ เป็นปีแห่งการรณรงค์วัฒนธรรมไทย
นอกจากนี้ยังเป็นการพัฒนาทางด้านการท่องเที่ยว
ซึ่งจะยังประโยชน์ให้กับประเทศชาติโดยรวม

กรมศิลปากรจัดบรรเลงดุริยางค์ไทยฉลอง ๖๐ ปี วิทยาลัยนาฏศิลปกรุงเทพ

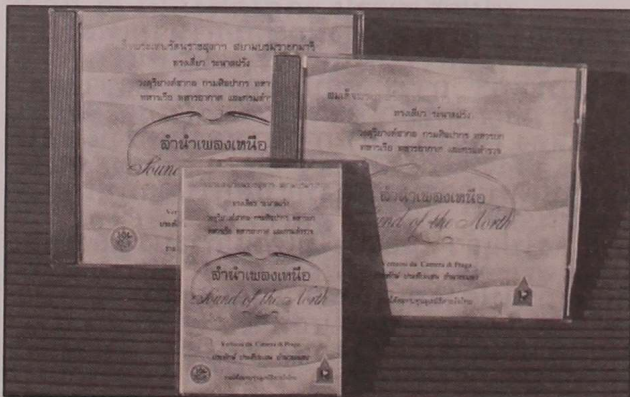
เมื่อกลางเดือนกันยายน ๒๕๓๗ ที่ผ่านมา
กรมศิลปากรจัดการบรรเลงวงมหาดุริยางค์ไทย
ในโอกาสครบ ๖๐ ปี วิทยาลัยนาฏศิลปกรุงเทพ
ณ โรงละครแห่งชาติ

สมาคมผู้ปกครอง และครู วิทยาลัยนาฏศิลป
กรุงเทพ จัดการบรรเลงวงมหาดุริยางค์ไทยขึ้น
เพื่อเฉลิมฉลองเนื่องในวาระวิทยาลัยนาฏศิลป
กรุงเทพ ครบ ๖๐ ปี บรรเลงและขับร้องโดย
นักเรียน นักศึกษา ศิษย์เก่า ศิลปิน และคณา-
จารย์ของวิทยาลัย ซึ่งฝึกซ้อมอำนวยเพลงโดย
นายประสิทธิ์ ถาวร ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลป-
การแสดง (ดนตรีไทย) การบรรเลงในครั้งนี้ จัดได้
ว่ามีรูปแบบการบรรเลงที่แปลกไปจากที่เคยได้
บรรเลงไปแล้ว และยังไม่เคยมีการบรรเลงเพลง
ติดต่อกันไปตั้งแต่เพลงแรกถึงเพลงสุดท้าย โดย
ไม่หยุดเลยเป็นเวลาถึง ๑ ชั่วโมง เพลงที่ใช้
บรรเลงคือเพลง ชุตติวงศ์รำเท้า เพลงชุตินี้รวมเพลง
ต่างๆ เข้าไว้ด้วยกันถึง ๘ เพลง คือ เพลงชุตติวงศ์
รำเท้า เวสสุกรรม ตะเข็ง เจ้าเซ็น เพลงเร็ว

เพลงนี้ จินรว จินรวัด จบลงด้วยเพลงลาชั้นเดียว จากนั้นจะต่อด้วยเพลงเดี่ยวกราวใน โดยเครื่องดนตรีต่างๆ แล้วจึงออกราวตะลุง จบลงด้วยเพลงสี่ภาค การแสดงครั้งนี้ได้รับความสนใจจากประชาชนที่มาเป็นจำนวนมาก

อีกรายการหนึ่งเป็นการบรรเลง และการแสดงนาฏศิลป์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี วิทยาลัยนาฏศิลป์กรุงเทพ ร่วมกับคณะนาฏศิลป์ และดุริยางค์สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล จะจัดแสดงวิพิธทัศนานาฏศิลป์ดุริยางค์ขึ้นเพื่อเฉลิมฉลองเนื่องในวาระวิทยาลัยนาฏศิลป์กรุงเทพ ครบ ๖๐ ปี ด้วยเช่นกัน รายการแสดงจะประกอบด้วย การแสดง ๙ ชุด ด้วยกันคือ การบรรเลงวงเครื่องสายปี่ชวา เพลงโหมโรงแขกมอญทางหลัก เพลงเขมรราชบุรี ๓ ชั้น การบรรเลงดนตรีสากลวง Trio เพลง Drei Leichie Trios บรรเลงเพลงชะตาชีวิต การแสดง ชุด “ที่มาของโขน” ชุด ทศกัณฐ์ยกกระบ ละครนอกเรื่อง สุวรรณหงส์ ตอน สุวรรณหงส์ชมถ้ำ การแสดงบัลเลต์ ชุดระบำศรีขยสิงห์ ระบำตามประทีป ระบำเก็บกาแฟ และเรือมดลือก

จากคอนเสิร์ตสายใจไทย สู่เทปลำนำเพลงเหนือ

กรมศิลปากรร่วมกับธนาคารนครหลวงไทย สถานทูตไทยประจำกรุงปราก สาธารณรัฐเช็ก และศิลปิน จากภาคเอกชน จัดทำเทปคาสเซต และแผ่น ซี.ดี. เพลงชุด ลำนำเพลงเหนือ เพื่อหารายได้สมทบมูลนิธิ สายใจไทย มีจำหน่ายแล้วที่ ธนาคารนครหลวงไทย ทุกสาขา

นายสมคิด โชติกวณิชย์ อธิบดีกรมศิลปากร เปิดเผยว่า ผลของการแสดงคอนเสิร์ตสายใจไทย ครั้งที่ ๘ ซึ่ง สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเดี่ยวระนาดฝรั่ง เพลงลาวดำเนินทราย และเพลงแรงกระพือปีก ร่วมกับกรมศิลปากร กองทัพเรือ กองทัพบก กองทัพ-อากาศ กรมตำรวจ และศิลปินรับเชิญ จากสาธารณรัฐเช็ก เมื่อวันที่ ๕ มีนาคม ๒๕๓๗ ที่จังหวัดเชียงใหม่ นั้น ได้รับความสนใจจากประชาชนเป็นจำนวนมาก คณะผู้จัดจึงนำเพลงที่ทรงบรรเลงและคัดเลือกเพลงอื่นๆ ที่เกี่ยวกับลำนำทางเหนือเพิ่มเติม รวม ๑๑ เพลง มาบันทึกเทปคาสเซต และแผ่น ซี.ดี. โดยใช้ชื่อชุดว่าลำนำ-เพลงเหนือ เพื่อจำหน่ายหารายได้สมทบมูลนิธิสายใจไทย ขณะนี้ได้ดำเนินการเสร็จแล้ว และวางจำหน่ายที่กองการสังคีต กรมศิลปากร และธนาคารนครหลวงไทย ทุกสาขา โดยจัดทำเป็นเทปคาสเซต จำนวน ๓,๐๐๐ ดับเบิล จำหน่ายดลบละ ๑๐๐ บาท และจัดทำเป็นแผ่น ซี.ดี. จำนวน ๑,๐๐๐ แผ่น จำหน่ายแผ่นละ ๔๕๐ บาท

ติดต่อสอบถามรายละเอียดได้ที่ ฝ่ายเผยแพร่และประชาสัมพันธ์กรมศิลปากร โทร. ๒๒๒๐๙๓๔, ๒๒๔๒๐๕๐, ๒๒๒๓๕๖๙ และกองการสังคีต กรมศิลปากร โทร.๒๒๔๐๓๗/๑ ธนาคารนครหลวงไทย ๒๐๘๕๔๙๐, ๒๐๘๕๔๙๓ หรือธนาคารนครหลวงไทย ทุกสาขา

ตามรอยบาทพระพุทธเจ้าหลวง

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ อุทุมพร จักรนิทรรศการพิเศษเนื่องในโอกาส วันปิยมหาราช ๒๓ ตุลาคม ๒๕๓๗ เพื่อเฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณที่ทรงประกอบพระราชกรณียกิจต่างๆ ตลอดระยะเวลาที่ทรงครองราช ซึ่งเป็นการประจักษ์แก่ประชาชนชาวไทยมาโดยตลอด

“ตามรอยบาทพระพุทธเจ้าหลวง” เป็นนิทรรศการภาพถ่ายกว่า ๑๐๐ ชิ้น จัดขึ้นที่ พิพิธภัณฑ์

แวนขยาย

ต่อจากหน้า ๑๐

พ.ศ. ๒๓๒๕ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชได้ย้ายราชธานีมาตั้งอยู่ฝั่งตรงข้ามกับบางกอก (BANGKOK) สร้างพระบรมมหาราชวังของกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งตั้งเมืองเช่นเดียวกับกรุงศรีอยุธยา แต่เป็นเกาะขนาดเล็ก โดยมีแม่น้ำเจ้าพระยาที่ขุดลัดเมื่อสมัยสมเด็จพระ

รัตนโกสินทร์ แห่งชาติ อุทุมพร อำเภอยูทุมพร จังหวัดสุพรรณบุรี ตั้งแต่เดือนตุลาคมถึงเดือนธันวาคม ๒๕๓๗ ปิดวันจันทร์ วันอังคาร และวันนักขัตฤกษ์ ต้องการเข้าชมเป็นคณะติดต่อที่ ๐๓๕-๕๕๑๐๔๐

ปรับปรุงพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ เชียงใหม่

กรมศิลปากรปิดห้องจัดแสดงชั้นบนของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ เชียงใหม่ ชั่วคราวเพื่อซ่อมแซมอาคารและการจัดแสดง ในระหว่างการปิดชั้นบนชั่วคราวนี้ ยังคงเปิดให้ประชาชนเข้าชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ เชียงใหม่ เฉพาะชั้นล่าง และไม่เก็บค่าธรรมเนียมการเข้าชมเป็นการชั่วคราวจนกว่าจะแล้วเสร็จติดต่อสอบถามได้ที่ โทร. (๐๕๓) ๒๒๑๓๐๘

□□□□□

ไชยราชาธิราช แห่งกรุงศรีอยุธยาและคลองผดุงกรุงเกษมที่ขุดล้อมรอบพื้นที่ตั้งราชธานีแห่งใหม่คือกรุงเทพมหานครที่เป็นเมืองหลวงของประเทศไทยปัจจุบัน

แม่น้ำเจ้าพระยา เป็นแม่น้ำสายหลักของประเทศที่มีประวัติศาสตร์การสร้างเมืองหลวงแห่งแผ่นดินสยามมาทุกสมัย อันสืบทอดวัฒนธรรมและรูปแบบกรุงศรีอยุธยาไว้อย่างงดงามให้คงอยู่เป็นเอกลักษณ์ของคนไทยตลอดไป

แม่น้ำเจ้าพระยาในประวัติศาสตร์ชาติไทย

พลาดิัย สิทธิธิญกิจ

พื้นที่ทางภาคเหนือของประเทศไทยนั้น เป็นสัดส่วนของภูเขาและที่ราบสูง ซึ่งเป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำลำธารหลายสาย ที่ต่างนำเอาน้ำจำนวนมากไหลซึมซับสู่แผ่นดินอันกว้างใหญ่ไพศาลให้เกิดความชุ่มชื้นจนพื้นที่ราบผืนใหญ่ของประเทศไทยได้อาศัยน้ำและความอุดมสมบูรณ์แห่งแผ่นดินสำหรับการเกษตรกรรม

แม่น้ำสำคัญที่เป็นหลักในการนำน้ำจากยอดเขาลงสู่แผ่นดิน อันเป็นที่ราบแห่งเกษตรกรรมนั้นคือแม่น้ำปิง อันเกิดจากดอยถั่ว ที่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของช่องเมืองนะ ในเทือกเขาแดนลาว เขตอำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ แล้วไหลผ่านลงมาทางทิศใต้ของดินแดนซึ่งครั้งหนึ่งเป็นอาณาจักรของล้านนา และอาณาจักรสุโขทัย แม่น้ำสายนี้ผ่านเมืองเชียงใหม่ ลำพูน ตาก กำแพงเพชร และนครสวรรค์ ระหว่างทางแม่น้ำปิงนั้นได้มีลำห้วยหรือลำธารที่เรียกรู้กันว่า “แคว” ไหลมาบรรจบอีกหลายสาย คือ ลำน้ำแม่แดง แม่จิด แม่กวง แม่ทา แม่แจ่ม แม่ตื่น และแม่ลี เป็นผลให้บริเวณที่ราบสูงเหล่านั้นมีแหล่งน้ำที่ยังประโยชน์ทางการเกษตรกรรมเป็นอย่างมาก รวมทั้งได้เกิดปัจจัยสำคัญที่นำกระแสไฟไปผลิตกระแสไฟฟ้าพลังน้ำ ที่เขื่อนภูมิพล จังหวัดตาก จนสามารถจ่ายกระแสไฟฟ้าไปสู่เมืองต่างๆ ในส่วนกลางของประเทศได้ ความยาวของแม่น้ำปิงนี้รวมแล้วยาวถึง ๗๑๕ กิโลเมตร และแม่น้ำปิงตรงบริเวณตำบลปากวัง อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก

นั้น ได้มีแม่น้ำวังอีกสายหนึ่งมาบรรจบ แม่น้ำวังสายนี้ยาว ๔๐๐ กิโลเมตร มีต้นกำเนิดมาจากทิวเขาผีปันน้ำ ตั้งอยู่ในเขตอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ซึ่งไหลผ่านลงมาทางใต้ เข้าเขตจังหวัดลำปาง จังหวัดตาก บรรจบแม่น้ำปิงทางฝั่งซ้ายไหลรวมกันเป็น แม่น้ำปิงและแม่น้ำวังสายเดียวจากบ้านปากวังลงมาจังหวัดนครสวรรค์เป็นแม่น้ำสายหนึ่ง

แม่น้ำน่านอีกสายหนึ่ง ต้นกำเนิดอยู่ระหว่างภูจามกับดอยขุนน่านตั้งอยู่ในทิวเขาหลวงพระบาง เขตอำเภอบัว จังหวัดน่าน ได้ไหลผ่าน จังหวัดน่าน อุตรดิตถ์ พิษณุโลก และนครสวรรค์ ระหว่างทางนั้นมีแม่น้ำสายเล็กไหลผ่านเข้ามา คือ น้ำว้าและน้ำปาดแม่น้ำน่านมีความยาวที่สุดถึง ๗๔๐ กิโลเมตร และแม่น้ำน่านตรงหน้าวัดพระธาตุ บ้านเกยชัย ตำบลเกยชัย อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ นั้น ได้มีแม่น้ำสำคัญอีกสายหนึ่งไหลมาบรรจบ คือ แม่น้ำยม มีความยาว ๗๐๐ กิโลเมตร มีต้นกำเนิดมาจากดอยขุนยวมตั้งอยู่ในเขตอำเภอปาง จังหวัดพะเยา ได้ไหลผ่านจังหวัดพะเยา แพร่ สุโขทัย พิษณุโลก พิจิตร และนครสวรรค์ มาบรรจบกับแม่น้ำน่านฝั่งขวา และระหว่างทางได้มีลำน้ำสำคัญ คือ แม่น้ำาว ไหลมารวมกับแม่น้ำยมที่อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ทั้งแม่น้ำน่านและแม่น้ำยมได้ไหลรวมเป็นแม่น้ำสายเดียวกันลงสู่จังหวัดนครสวรรค์ บรรจบกับแม่น้ำปิงเป็น “สองแคว”

ด้วยเหตุนี้ จังหวัดนครสวรรค์จึง เป็นพื้นที่ ปากน้ำมีแม่น้ำปิง ที่ไหลรวมกับแม่น้ำวังมาแล้ว สายหนึ่ง กับแม่น้ำน่านที่ไหลรวมกับแม่น้ำยมมาแล้วอีกสายหนึ่ง ต่างได้ไหลออกมารวมกันที่ ตำบลปากน้ำโพ คือ บริเวณตรงเกาะยมอันเรียก ได้ว่าเป็น “ปากน้ำ” ของแม่น้ำปิงกับแม่น้ำน่าน ดังกล่าว คนทั่วไปนิยมเรียกว่า “ปากน้ำโพ” ซึ่ง จะต้องเข้าใจให้ถูกต้องเสียก่อนว่า แม่น้ำปิงตั้งแต่ จังหวัดกำแพงเพชรลงมาถึงจังหวัดนครสวรรค์ นั้น ได้มีชื่อปรากฏในแผนที่สมัยกรุงศรีอยุธยาของชาว ฝรั่งเศสที่ได้ทำการสำรวจและเขียนไว้นั้นเรียก แม่น้ำโพ

เมื่อแม่น้ำโพไหลออกปากน้ำตรงที่บริเวณ ดังกล่าว จึงถูกเรียกขานว่า “ปากน้ำโพ” หรือ ปากน้ำโผล่ ส่วนแม่น้ำน่านนั้น เรียกกันทั่วไปว่า “แควใหญ่” เนื่องจากเป็นส่วนที่แม่น้ำกว้างขวาง กว่าแม่น้ำปิง (แม่น้ำโพ) สมัยต่อมาได้มีชาวจีน พากันไปอาศัยอยู่ริมแม่น้ำแควใหญ่ และตั้งบ้าน เรือนเป็นหลักฐานมั่นคง โดยมีเมืองพระบาง สมัย กรุงสุโขทัยตั้งอยู่ฝั่งตรงข้ามชุมชนแควใหญ่ และ ในระยะหลังได้มีการย้ายบ้านเมืองสร้างใหม่ตรง บริเวณเมืองพระบาง ซึ่งมีการขยายตัวเมืองจน เป็นจังหวัดนครสวรรค์ในปัจจุบันนี้

จังหวัดนครสวรรค์ เป็นชุมชนของชาวจีน มาตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา ปัจจุบันได้รับการ ประเพณีสืบทอดจนกลายเป็นเมืองที่มีประเพณี ตรุษจีนที่จัดพิธีแห่สิงห์โตและมังกรทองยาวที่สุด ในโลก จนรู้จักกันทั่วไป เมืองนี้เป็นจุดเริ่มต้นของ แม่น้ำเจ้าพระยาที่ไหลผ่านลงไปยังที่ราบอันอุดม สมบูรณ์ที่ใช้น้ำทำนาปลูกข้าวอยู่ในจังหวัดต่าง ๆ เช่น จังหวัดอุทัยธานี ชัยนาท สิงห์บุรี อ่างทอง พระนครศรีอยุธยา ปทุมธานี นนทบุรี กรุงเทพฯ สมุทรปราการ แล้วไหลออกสู่ท้องทะเลไทย นับ เป็นแม่น้ำสายสำคัญที่เป็นหลักของประเทศซึ่งมี ความยาว ๓๗๙ กิโลเมตร

ด้วยความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ดินทำนา และเกษตรกรรมในหลายเมืองของประเทศ ได้ ทำให้แม่น้ำเจ้าพระยา มีความสำคัญสำหรับภาค กลางมาก และเป็นที่รู้จักกันอย่างดีตั้งแต่อดีตกาล โดยมีการติดต่อไปมาค้าขายกันทางน้ำ และชาว ต่างชาติได้พากันใช้เส้นทางแม่น้ำเจ้าพระยานี้ คมนาคมติดต่อกับกรุงศรีอยุธยา ราชธานีแห่ง สยามประเทศ

ชื่อ “แม่น้ำเจ้าพระยา” นั้น แต่ก่อนจะเรียก ชื่อกันอย่างไรไม่ปรากฏในแผนที่เก่าพบแต่คำ ภาษาอังกฤษว่า แม่น้ำ (Manam River) ซึ่ง เขียนตามที่ชาวบ้านเรียกว่า แม่น้ำ (Manam) ไม่ มีชื่อแต่ในสนธิสัญญาที่ทำกับฝรั่งเศสครั้ง ม.ลาลูแบร์ ได้เดินทางเข้ามาในรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์ มหาราชได้เรียกว่า “แม่น้ำบางเจ้าพระยา” (“บางกระเจ้า”)

แม่น้ำเจ้าพระยาสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็น ราชธานีนั้น น่าเชื่อในขั้นต้นก่อนว่าเรียกชื่อแม่น้ำ (Manam River) เท่านั้น แม่น้ำสายนี้คดเคี้ยว มากเพราะไหลผ่านที่ราบลุ่มที่กว้างใหญ่ ในสมัย สมเด็จพระชัยราชาธิราช พระมหากษัตริย์กรุงศรี อยุธยา ได้โปรดให้ขุดคลองลัดตรงแผ่นดินที่ บริเวณคู้่งน้ำระหว่างบางกอกน้อยและบางกอกใหญ่ ต่อมาสายน้ำได้เปลี่ยนทางเดินไหลผ่านคลองลัดที่ ขุดจนเขาจะตลิ่งกว้างออกไปทุกที คลองนั้นได้ กลายเป็นแม่น้ำ ในปัจจุบันคือส่วนที่เป็นแม่น้ำ เจ้าพระยาช่วงที่ไหลข้างพระบรมมหาราชวังด้าน ทำราชวรดิษฐ์เดี๋ยวนี้ แม่น้ำเจ้าพระยาเดิมที่ไหล ผ่านคลองบางกอกน้อยและคลองบางกอกใหญ่ จึง แคบเป็นคลองเล็กๆ ไป แต่ก็คงเป็นแม่น้ำที่ไหล ออกมาตามแม่น้ำสายเดิมออกสู่ทะเลบริเวณปาก น้ำบางเจ้าพระยา ซึ่งเป็นชื่อตำบลหนึ่งอยู่ใน จังหวัดสมุทรปราการ และเป็นที่มาของชื่อแม่น้ำนี้ ว่า “แม่น้ำเจ้าพระยา”

ต้นแม่น้ำเจ้าพระยาที่ตำบลปากน้ำโพ หรือ จังหวัดนครสวรรค์ปัจจุบันนี้ สมัยกรุงศรีอยุธยา นับว่าเป็นชุมชนใหญ่ สำหรับหัวเมืองทางฝ่ายเหนือ ลงมาติดต่อกับค้าขายพ่อค้าชาวต่างชาติหรือจาก เมืองหลวง ดังนั้น แม่น้ำเจ้าพระยาตอนบนจึงมี ตลาดใหญ่เป็นศูนย์กลางการค้าขายระหว่างเมือง นครสวรรค์กับเมืองสำคัญทางฝ่ายเหนือ เช่น จังหวัดตาก กำแพงเพชร เชียงใหม่ พ่อค้าที่ไปมา ค้าขายที่มาจากทางเหนือนั้นจะถูกเรียกว่า พวก ลาว จึงทำให้ตลาดนี้เรียกว่า ตลาดลาว มีสินค้า ที่ส่งมาขายคือ ไม้สักและของป่า เช่น หวาย ชัน น้ำมันยาง สีเสียด เปลือกไม้ น้ำผึ้ง สีม่วง เป็นต้น มาขายกับพ่อค้าในเมืองแล้วหากกลับจะซื้อข้าวและ เกลือกกลับขึ้นไป ตลาดลาวนี้มีพวกมอญเข้ามาค้า ขายโองด้วย

ส่วนตลาดที่ขายข้าว ในเขตอำเภอโกรกพระ เรียก ตลาดท่าซุด ใช้ติดต่อกับเมืองต่างๆ โดยรอบ เช่น พิจิตร ตาก กำแพงเพชร เป็นต้น ตลาดนี้ จะมีพ่อค้าคนจีนคอยรับซื้อข้าวและลงเรือไปขายที่ เมืองกรุง ด้วยเรือกระแชงขนาดใหญ่ หากกลับเรือ จะบรรทุกเกลือและมะพร้าว น้ำตาลปีป ขึ้นมา ขายกันที่ตลาดนี้ต่อไป และอีกตลาดหนึ่ง คือ ตลาดสะพานดำ เป็นตลาดที่ใช้ติดต่อกับค้าขายกับ พ่อค้าต่างหมู่บ้านต่างอำเภอในเขตอำเภอโกรกพระ พยุหะคีรี บรรพตพิสัย โดยมี ข้าว สัตว์ป่า และ ของป่า เช่น หวาย เปลือกสีเสียด เป็นต้น เป็น สินค้าซื้อขายแลกเปลี่ยนกัน

เมืองนครสวรรค์จึงเป็นชุมชนใหญ่สำหรับ พ่อค้าจากหัวเมืองต่างๆ เข้ามาซื้อขายแลกเปลี่ยน สินค้าต่อกัน โดยเฉพาะการค้าไม้สักและของป่า เป็นสินค้าหลักเช่นเดียวกับข้าว ในขณะที่ข้าว เปลือกได้ถูกขนลงเรือสำปั้นนับร้อยลำ ไม้ซุง จำนวนนับร้อยท่อนก็ถูกผูกเป็นแพอยู่ในแม่น้ำเจ้า พระยาเพื่อล่องลงไปขายยังกรุงเทพฯ ในสมัยต้น รัตนโกสินทร์เช่นเดียวกับสมัยกรุงศรีอยุธยา เมือง

ต่างๆ ทางเมืองเหนือก็มักจะส่งสินค้าข้าว ไม้สัก กระวาน กานพลู ดินขี้ค้างคาวสำหรับทำดินปืนส่ง กรุงศรีอยุธยาเช่นกัน

บริเวณที่ราบแถบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นที่ ราบกว้างใหญ่ แบ่งย่อยออกเป็นสองตอน คือ ตอนเหนือในลุ่มแม่น้ำปิง แม่น้ำวัง แม่น้ำยม และแม่น้ำน่าน และตอนใต้ในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำท่าจีน และแม่น้ำบางปะกง แผ่นดินของลุ่ม แม่น้ำเจ้าพระยาทั้งหมดนั้นส่วนใหญ่เป็นทุ่งนา กว้างใหญ่มีคลองที่ขุดต่อเนื่องกันอยู่มากมาย เวลาหน้าน้ำหลากจนท่วมพื้นดิน ก็จะนำน้ำท่วม ทุ่งนาจึงและพัดพาเอาดินเลนที่มีปุ๋ยเป็นตะกอน มาให้พื้นดิน ทำให้พื้นที่ราบทั้งหมดมีปุ๋ยเหมาะสม กับการทำนาปลูกข้าวเป็นส่วนใหญ่ ถือเป็นแหล่ง ที่เป็นอยู่ข้าวอันน้ำของประเทศไทย

ส่วนที่เป็นปากแม่น้ำที่อยู่ในแม่น้ำเจ้าพระยา นั้น จะเกิดมีดินดอนสามเหลี่ยมต่อเนื่องเป็นอัน เดียวกัน เกิดเกาะน้อยใหญ่เป็นระยะๆ ทำให้เกิด ปรากฏการณ์แผ่นดินน้ำไหลทรายมูลในแม่น้ำสาย ใหญ่ และด้วยเหตุที่แม่น้ำเจ้าพระยานั้นไหลคด เคี้ยวไปมา จนเกิดพื้นที่เกาะขนาดใหญ่ได้กลายเป็น แหล่งที่อุดมสมบูรณ์ ด้วยมีแม่น้ำล้อมรอบ และพื้นที่เกาะนั้นได้ตั้งราชธานี คือ กรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรี และกรุงรัตนโกสินทร์ ตามลำดับ

การตั้งถิ่นฐานบ้านเมืองของคนสยามหรือ คนไทยนั้น ได้มีความรู้ความชำนาญและประสบ- การณ์ต่อภูมิประเทศที่มีแม่น้ำลำคลองหลายสาย หลายแคว ซึ่งเป็นแหล่งมีปลา และไหลผ่านลงสู่ ทะเล ทำให้พื้นที่อุดมสมบูรณ์ด้วยเรือกสวนไร่นา ซึ่งมีข้าวและพืชพันธุ์ธัญญาหารเพาะปลูกได้ มากมายหลายชนิด จนมีคำกล่าวว่า “ในน้ำมี ปลาในนามีข้าว” และแม่น้ำนั้นจะเป็นเส้นทางที่ ผู้คนได้ใช้อาศัยสัญจรไปมาติดต่อกันได้โดยสะดวก โดยใช้เรือเป็นพาหนะ ดังนั้น คนไทยจึงได้ตั้ง บ้านเมืองเป็นหลักแหล่งอยู่ริมแม่น้ำลำคลองเมือง

ใหญ่ และราชธานีของอาณาจักรต่าง ๆ ได้ตั้งอยู่ริมแม่น้ำทั้งสิ้น เช่น กรุงสุโขทัยตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำยม นครพิงค์หรือเชียงใหม่ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำปิง กรุงศรีอยุธยา ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา กรุงธนบุรี และกรุงเทพมหานคร ก็ได้สร้างเมืองอยู่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาเช่นเดียวกัน

อาชีพเกษตรกรรมของคนไทยนั้น ได้อาศัยน้ำจากแม่น้ำเจ้าพระยาและลำคลองต่างๆ เข้าไปช่วยการทำการนา รู้จักสร้างระหัดวิดน้ำหรือหาวิธีนำน้ำจำนวนมากจากแม่น้ำให้ไหลเข้าสู่ท้องนาบนพื้นที่พื้นที่นาจะขุดดินยกคันทำเป็นขอบกันให้น้ำคงอยู่เลี้ยงต้นข้าว การพลิกพรวนดินได้ใช้แรงควายลากไถอันเป็นเครื่องมือสำคัญในการทำการปลูกข้าว ซึ่งคนไทยได้เรียนรู้การเพาะต้นกล้าสำหรับนำลงไปปลูกเรียงกันในพื้นที่นาอย่างมีระเบียบ การเติบโตของต้นข้าวนั้นต้องอาศัยน้ำหล่อเลี้ยงให้ข้าวออกรวงและให้มีเมล็ดข้าวสีทองจำนวนมากมาย แม้ว่าในปัจจุบันนี้จะมีการเพาะปลูกพืชไร่อย่างอื่นเช่น ข้าวโพด มันสำปะหลัง อ้อย ถั่วเหลือง เป็นต้น การทำการปลูกข้าวยังถือว่าเป็นความชำนาญและอาชีพหลักของคนไทย

การเล่นเพลงพื้นบ้านเป็นผลที่เกิดขึ้นจากสังคมเกษตรกรรม อันใช้เป็นสื่อสัมพันธ์ของท้องถิ่นที่อยู่ในสังคมเดียวกัน ด้วยเหตุนี้การร้องรำทำเพลงจึงเกี่ยวพันกับการทำการนาและวัฒนธรรมของสังคมไทย หากจะสังเกตจากบทเพลงแล้ว นั่นคือบทเรียนที่ใช้สอนให้ลูกหลานได้เรียนรู้ถึงการทำการนา การเกี่ยวข้าว การสงฟาง การชักกระดาน เป็นต้น เป็นวิธีให้ข้าวได้ปลูกและเก็บเกี่ยวจนเป็นเมล็ดข้าว การร้องเพลงพื้นบ้านจึงเป็นการทบทวนวิธีทำนาให้จดจำได้อย่างสนุกสนาน และสืบทอดภูมิปัญญาไทยอย่างต่อเนื่องมาจนทุกวันนี้

เพลงพื้นบ้านจะเกิดเฉพาะในพื้นที่ราบลุ่มแห่งแม่น้ำเจ้าพระยาภาคกลางของประเทศ มีบทเพลงร้องอยู่มากมายไม่เพียงแต่จะใช้ร้องกันในทุ่ง

นาหน้าเกี่ยวข้าว และมีบทเพลงที่ถ่ายทอดประเพณีการทำบุญกุศลและวิถีชีวิตไทยซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่นิยมเล่นกันมานาน และยังคงรักษาไว้สำหรับร้องในยามถึงฤดูกาล กล่าวคือ ในฤดูน้ำมากจะมีงานกฐิน ทอดผ้าป่า และออกพรรษาจะมีเพลงเรือ เพลงหน้าผา เพลงเครื่องท่อน เพลงรำภาข้าวสาร เพลงร้อยพรรษา ร้องกันสนุกสนาน หากเป็นฤดูเกี่ยวข้าวทวดข้าวชาวนาจะพากันร้องเพลงเกี่ยวข้าว เพลงเดินกำรำเคียว เพลงโนเนโนนาต เพลงจาก เพลงสงฟาง เพลงโอก เพลงฟานฟาง เพลงสงค่อลำนวน และเพลงชักกระดาน ซึ่งมีท่าทางประกอบกับอุปกรณ์ที่ใช้ทำการนาเช่นเคียว รวมทั้งรวงข้าวด้วย ส่วนเพลงที่ร้องกันในงานเทศกาลสงกรานต์และงานทำบุญกุศลมีเพลงพืชมงคล เพลงพวงมาลัย เพลงสงกรานต์ เพลงยั่ว เพลงระบำบ้านไร่ เพลงระบำ เพลงข้าเจ้าหงส์ เพลงเหย่ย เพลงคล้องช้าง เพลงข้าเจ้าโลม เพลงโลม เพลงอินเลเล เพลงกรุ่น เพลงชักกะเย่อย เพลงเข้าผี เพลงแห่นางแมว เพลงใจหวัง เพลงบวชนาค เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีเพลงพื้นบ้านที่ใช้ร้องกันทั่วไปได้ไม่จำกัด มีเพลงปรบไก่ เพลงไก่ป่า เพลงกล่อมเด็ก เพลงพาดควาย เพลงขอทาน เพลงทรงเครื่อง ลำตัด เพลงระบำบ้านนา เพลงแอ่วเคล้าขอ เพลงอีแซว เพลงเทพทอง เพลงฉ่อย เป็นต้น การเล่นเพลงนั้นผู้ร้องจะแต่งเพลงเล่นกันได้ พ่อเพลงแม่เพลงผู้ร้องต้องมีปฏิภาณไหวพริบแต่งเพลงร้องแก้กันเดี๋ยวนั้น โดยเฉพาะเพลงฉ่อย และลำตัดจะรู้จักกันแพร่หลายต้องใช้ผู้ร้องที่มีความสามารถร้องและแต่งเพลงเองได้ ซึ่งเป็นเพลงดับเป็นหลักเล่นและใช้ความรู้ชั้นเชิงกลอนแต่งโต้เชิงเพลงอย่างคมคายที่ขาดไม่ได้ คือ การแต่งเพลงสองงามสองแ่งให้ได้คิดและสนุกสนาน ทำให้คนไทยได้ชื่อมานานว่า “เจ้าบทเจ้ากลอน”

นอกจากนี้ ยังมีประเพณีที่สืบทอดมาจาก

แม่น้ำเจ้าพระยาและลำคลองทุกแห่งของประเทศ คือ พิธีลอยกระทง ที่สอนให้คนไทยในสังคมเกษตรกรรมรู้จักบุญคุณของน้ำที่นำมาใช้ในการปลูกข้าว และใช้อุปโลกปรีภคในชีวิตประจำวัน สอนให้รู้จักคุณค่าของน้ำถึงประโยชน์อันยิ่งใหญ่ไพศาล แม้ว่าพิธีลอยกระทงจะสอดคล้องกับศาสนา ถึงการสักการะบูชาคุณของน้ำแล้ว ยังเชื่อตามคติของพุทธศาสนา เช่นเดียวกับชาวอินเดียบูชาแม่น้ำพระคงคา ดังนั้น การประดิษฐ์กระทงด้วยใบตองต้องเรียนรู้และฝึกฝนอย่างชำนาญในการเย็บใบตองเป็นกระทง เป็นงานฝีมือที่กุลสตรีไทยได้เรียนรู้การประดิษฐ์กระทงจากการทำขนมไทยในชีวิตประจำวัน จึงเป็นการทบทวนความสามารถในการทำกระทงให้สวยงามในวันสำคัญคือวันเพ็ญเดือนสิบสองซึ่งเป็นน้ำนองเต็มตลิ่งนั่นเอง และเป็นวิธีหนึ่งที่จะทำให้แม่น้ำสะอาด เพราะหลังจากคืนวันลอยกระทงในแม่น้ำแล้ว ในวันรุ่งขึ้นชาวเรือนแพจะช่วยกันเก็บกระทงที่ลอยอยู่ในแม่น้ำให้หมด แม้จะหลงเหลืออยู่บ้าง น้ำก็จะพัดพากระทงไปไว้บนพื้นดิน ในระยะหลังเมื่อมีการสร้างเขื่อนกันน้ำ ทำให้น้ำไม่หลากท่วมพื้นที่นา กระทงเหล่านั้นจึงไม่ได้ถูกนำพาขึ้นแผ่นดิน หากกละเลยในการเก็บกระทงขึ้นจากแม่น้ำแล้ว ปัญหาสิ่งปฏิกูลในแม่น้ำก็เกิดขึ้นเช่นเดียวกับผักขwaและขยะที่ถูกทิ้งลงแม่น้ำจนเกิดวิกฤตการณ์น้ำเสียใช้การไม่ได้

ยามว่างจากฤดูทำนา ระหว่างเดือนกันยายนถึงธันวาคมนี้ มิงงานเทศกาลกฐินเป็นงานบุญกุศลที่ชาวบ้านทั้งหมู่บ้านจะต้องช่วยกันตกแต่งขบวนเรือแห่แห่หนองคักฐินตามแม่น้ำไปยังวัดประจำหมู่บ้าน ขบวนเรือจะมีเรือต่างๆ เช่น เรือมด เรือพายม้า เรือหมู และเรือยาว ที่บรรจคนได้จำนวนมากถึง ๕๐ คน เมื่อทอดกฐินเสร็จ เรือยาวประจำหมู่บ้านจะถูกนำมาแข่งขันกันด้วยระยะทางไกลถึง ๖๐๐ เมตร ความสามัคคีของฝีพายที่ช่วยกันพายเป็นจังหวะด้วยความรวดเร็วจะช่วยให้

เกิดชัยชนะอย่างง่ายดาย ซึ่งมีการแข่งขันด้วยเงินรางวัลค่อนข้างสูงและชิงความเป็นหนึ่งระหว่างเมืองที่อยู่ตามริมแม่น้ำเจ้าพระยาและแม่น้ำอื่นๆ ต่อมาเมื่อมีถนนหนทาง การแข่งเรือจึงตามแม่น้ำได้หยุดไป คงเหลือแต่เรือยาวสำหรับแข่งขัน

การแข่งขันเรือยาวนั้น ได้มีมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาโดยพระเจ้าแผ่นดินทรงเรือพระที่นั่งกิ่งลำหนึ่ง และพระมเหสีทรงอีกลำหนึ่ง แข่งเรือกันพร้อมกับโปรดให้เสนาอำมาตย์ทั้งหลายแข่งเรือกันตามลำดับ ในสมัยนั้นเรือยาวเป็นพาหนะสำคัญในการรบ การแข่งขันเรือยาวจึงเป็นการทดลองกำลังฝีพายของทหารประจำปีไปด้วย จนเกิดประเพณีการแข่งขันเรือต้นของพระเจ้าแผ่นดินและพระมเหสีเสด็จทวย คือ เรือสมรรถไชย กับเรือไกรสรमुख “ถ้าหากเรือสมรรถไชยแพ้ไชร์ ข้าวเหลือเกลือกอ้ม สุขเกษมเปรมประชา ถ้าสมรรถไชยชนะไชร์จะมียุค” และการแข่งเรือเสด็จทวยก็ได้เรือไกรสรमुखของพระมเหสีชนะทุกครั้งไป

ในจดหมายเหตุรายวันของบาทหลวงเดอซวีส ผู้ช่วยทูตของพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ แห่งฝรั่งเศส ได้กล่าวถึง การแข่งเรือหลวงของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช แห่งกรุงศรีอยุธยา เมื่อ พ.ศ. ๒๒๒๘ ว่า

“เรือพระที่นั่งวิจิตรจนาสง่างามยิ่งนัก สดที่ จะพรรณาให้ท่านฟังได้ถ้วนถี่ มีฝีพายประจำเรือ ๑๕๐ คน ฝีพายปิดทองทุกคน พระเจ้ากรุงสยาม ทรงเครื่องฉลองพระองค์ล้วนเพชร พลอย ฝีพายใส่เสื้อและสวมหมวกสีทอง เครื่องประดับก็ปิดทองด้วยเหมือนกัน ข้าพเจ้าจะพรรณาให้ท่านฟังว่า พยุหะโดยชลมารคครั้งนี้เป็นพิธีอะไรกันแน่

พระเจ้ากรุงสยามเสด็จประทับทรงสำราญ พระอริยาบถ ณ ตำแหน่งที่ประทับแห่งหนึ่ง และเสวยพระกระยาหารที่ตำแหน่งนั้น พอเสวยแล้วก็โปรดฯให้เรือขุนนางที่ยศเสมอกัน เอาเรือเข้าเทียบกันเป็นคู่ๆ พายแข่งกันกลับไปเป็นกลุ่ม

ถ้าเรือลำใดถึงท่าหน้าที่พระราชวังกรุงศรีอยุธยา ก่อน ก็จะได้รับพระราชทานรางวัลอย่างงดงาม การแข่งเรื่อนั้นน่าดูมาก ฝีพายทุกคนมีความชำนาญการพายเรือคล่องแคล่วว่องไวยิ่งนัก การแข่งเรือครั้งนี้ ฝีพายจะต้องพายเรือทวนน้ำขึ้นไปตามลำน้ำ”

กรุงศรีอยุธยาในสายตาของชาวต่างประเทศที่มีสัมพันธไมตรีต่อกันนั้น ได้จำลองเขียนเป็นแผนที่และแผนผังให้เห็นกรุงศรีอยุธยาเป็นเกาะขนาดใหญ่ตั้งอยู่ท่ามกลางแม่น้ำล้อมรอบ มีป้อมปราการแข็งแรง ภายในพระมหานครมีถนนหนทางและลำคลองที่เป็นทางระบายน้ำและเส้นทางติดต่อไปมา โดยแบ่งเขตเป็นพระราชวัง เขตวัด เขตที่อยู่อาศัยของเจ้านาย เขตย่านการค้าต่างๆ ซึ่งมีสิ่งก่อสร้างตั้งอย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย ตามริมน้ำรอบพระนครหรือรอบเกาะนั้นมีวัดอยู่เรียงรายพื้นที่บางแห่งเป็นสถานที่อยู่อาศัยของชาวต่างประเทศ เช่น ชาวฮอลันดา อังกฤษ ญี่ปุ่น เป็นต้น

ชาวกรุงศรีอยุธยา ได้ใช้แม่น้ำเป็นเส้นทางเดินเรือติดต่อถึงกันระหว่างหมู่บ้านและทุกฤดูกาลจนเรียกขานกันว่า “กรุงศรีอยุธยานั้นเป็นเวนิสแห่งตะวันออก ภายในเมืองได้มีย่านการค้าเป็นตลาดใหญ่เรียก ตลาดน้ำ อยู่สี่ทิศรอบพระนครได้แก่ ตลาดแม่น้ำบางกะจะ อยู่บริเวณหน้าป้อมเพชร ตลาดปากคลองคูจาม อยู่ทางด้านใต้ของตัวเมืองบริเวณวัดพุทธโธสวรรค์ด้านใต้ ตลาดคูไม้ร่อง อยู่บริเวณแม่น้ำลพบุรีด้านเหนือของเมือง และตลาดปากคลองวัดอโยธยาเดิม อยู่บริเวณแม่น้ำหันตรา จนทำให้กรุงศรีอยุธยาเป็นชุมชนค้าขายขยายใหญ่มีเรือสินค้าของชาวต่างประเทศไปมาติดต่อค้าขาย และเป็นแหล่งรวมสินค้าจากหัวเมืองต่างๆ โดยอาศัยแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นเส้นทางขนถ่ายสินค้า

นอกจากนี้ กรุงศรีอยุธยายังมีตลาดบกกว่า ๓๘ แห่ง อยู่ในท้องที่ต่างๆ ทั้งภายในและภาย

นอกกำแพงเมือง โดยเฉพาะย่านตลาดในไก่เป็นตลาดของคนจีน มีตึกและร้านค้าของคนจีนอยู่สองฟากถนน นับเป็นแหล่งค้าขายขนาดใหญ่เหมือน “ไชน่าทาวน์ของกรุงศรีอยุธยา”

ด้วยเหตุนี้แม่น้ำเจ้าพระยาเดิมนั้น มีเส้นทางคดเคี้ยวทำให้การเดินทางเรือสินค้าไม่สะดวกและเสียเวลามาก ดังนั้น แม่น้ำสายนี้จึงมีการขุดลัดให้เส้นทางน้ำเดินตรง คือ คลองลัดเชื่อมคลองบางกรวยกับคลองบางกอกน้อย เมื่อ พ.ศ. ๒๐๘๑ ในสมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ คลองลัดเชื่อมคลองบางกอกน้อยกับคลองบางกอกใหญ่ เมื่อ พ.ศ. ๒๐๘๕ สมัยสมเด็จพระไชยราชาธิราช คือ ส่วนที่เป็นแม่น้ำเจ้าพระยาผ่านพระบรมมหาราชวัง กรุงเทพมหานครเดิมนั้น คลองลัดเกร็ดใหญ่เชื่อมคลองลาดพร้าวกับคลองเชียงราก เมื่อ พ.ศ. ๒๑๕๑ สมัยสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม คือ แม่น้ำเจ้าพระยาที่ไหลผ่านเมืองปทุมธานี คลองลัดเชื่อมคลองน้ำน้อยกับคลองบางกรวย เมื่อ พ.ศ. ๒๑๗๘ สมัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง คือ แม่น้ำเจ้าพระยาที่ไหลตรงจากเมืองนนทบุรีถึงวัดเขมาภิรตาราม และคลองลัดเกร็ดน้อย เมื่อ พ.ศ. ๒๒๖๕ สมัยสมเด็จพระเจ้าท้ายสระ คือ ทางลัดแม่น้ำ ตรงบ้านปากเกร็ด

การขุดคลองลัดหลายครั้งดังกล่าว ได้ทำให้แม่น้ำเจ้าพระยาเดินทางตรงสู่ปากน้ำออกทะเลได้สะดวกยิ่งขึ้น และทำให้เกิดภูมิสถานเป็นเกาะขนาดใหญ่เช่นเดียวกับกรุงศรีอยุธยาขึ้นที่ตำบลบางกอก (BANKOK) ดังนั้น เมื่อสิ้นสมัยกรุงศรีอยุธยาแล้ว พื้นที่ของบางกอกที่มีแม่น้ำไหลล้อมรอบ เมื่อ พ.ศ. ๒๐๘๕ นั้น จึงได้ถูกตั้งเป็นกรุงธนบุรี โดยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ซึ่งมีการจัดผังบ้านเมืองเช่นเดียวกับกรุงศรีอยุธยาที่ยังใช้แม่น้ำลำคลองติดต่อไปมาเช่นเดิม จนเมื่อ

ปราสาททnung

นายดุสิต ทุมมาภรณ์

ปราสาททnung เป็นศาสนสถานตามแบบอย่างเขมรมีอายุอยู่ในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๖-๑๗ ตั้งอยู่ที่ บ้านปราสาท ต.ปราสาททnung อ.ปราสาท จ.สุรินทร์ นอกจากนี้แล้วบ้านปราสาทยังเป็นแหล่งชุมชนโบราณคูน้ำคันดินล้อมรอบสมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลายยุคเหล็กราว ๒๕๐๐-๑๕๐๐ ปี มาแล้ว

สภาพเนินดินปราสาททnungก่อนการขุดแต่ง

แต่เดิมปราสาททnungมีสภาพเป็นเพียงเนินดินขนาดใหญ่ มีวัชพืชเกิดขึ้นปกคลุมอยู่อย่างหนาแน่น ต่อมาในปี ๒๕๓๕ ทางโรงเรียนบ้านปราสาท ได้ไถปรับเนินดินดังกล่าวเพื่อสร้างสนามกีฬาฟุตบอล ทำให้บางส่วนของปราสาททnung พังทลายลงมา

หน่วยศิลปากรที่ ๖ กองโบราณคดี กรมศิลปากร จึงได้ดำเนินการขุดแต่งการกระทำดังกล่าวพร้อมทั้งได้ทำการขุดแต่งเสริมความมั่นคงปราสาทแห่งนี้ โดยเร่งด่วนเพื่ออนุรักษ์ปราสาทแห่งนี้ไว้ ระหว่างเดือนพฤศจิกายน ๒๕๓๖-เดือนกรกฎาคม ๒๕๓๗ พบว่า

ปราสาททnungหลังขุดแต่ง

พลับพลา

ปราสาทททอง มีลักษณะเป็นอาคารขนาดใหญ่ ก่อสร้างด้วยอิฐปนหินทรายและศิลาแลงจำนวน ๒ กลุ่ม ตั้งเรียงกันหันหน้าไปทางทิศตะวันออกตามลำดับคือ **พลับพลา** และ**ปราสาทประธาน**

กลุ่มปราสาทประธาน

พลับพลา ตั้งอยู่ด้านหน้าปราสาทประธาน สภาพชำรุดเหลือเพียงฐานบัวก่อด้วยศิลาแลงเป็นรูปกำแพงหนา ล้อมพื้นที่ว่างไว้ตรงกลาง มีแผนผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ขนาดกว้าง x ยาว ๒๓ x ๓๑ เมตร มีบันไดทางขึ้น-ลง ๑๐ บันได

ปราสาทประธาน ตั้งอยู่บนฐานปึกกาที่ก่อด้วยศิลาแลง ทำให้ส่วนของปราสาทประธานอยู่สูงกว่าส่วนพลับพลา สภาพของปราสาทประธานสภาพชำรุดมาก ประกอบด้วยอาคารที่สำคัญ ๓ หลัง คือ **ปรางค์ประธาน** สำหรับประดิษฐานเทวรูปเทพเจ้าสูงสุดประจำปราสาทททอง ตั้งอยู่กึ่งกลางแผนผัง โดยมีบรรณาลัย ซึ่งเป็นอาคารสำหรับเก็บคัมภีร์ทางศาสนา อีก ๒ หลังตั้งอยู่เยื้องทางด้านหน้าของปรางค์ประธาน ซึ่งอาคารทั้ง ๓ หลังนี้ล้อมรอบกำแพงศิลาแลง มีประตูทางเข้า-ออก ด้านเดียวทางด้านหน้า ส่วนด้านหลังเป็นประตูหลอก

และที่สำคัญคือยังได้พบทับหลังหินทรายแบบศิลปกรรมเขมรสมัยบาปวน (ราวกลางพุทธศตวรรษที่ ๑๖-ต้นพุทธศตวรรษที่ ๑๗) จำนวนหลายชิ้น สลักเป็นรูปเทพที่สำคัญของศาสนาพราหมณ์ เช่น ทับหลังสลักเป็นรูปพระอินทร์ทรงช้างเอราวัณ ทับหลังสลักเป็นรูปเทวดาประทับนั่งเหนือหน้ากาล เป็นต้น

ทับหลังถือว่าเป็นสิ่งสำคัญที่นักวิชาการทางด้านโบราณคดีประวัติศาสตร์นิยมใช้กำหนดอายุสมัยตลอดจนคติทางศาสนาของศาสนสถานแบบศิลปกรรมเขมร

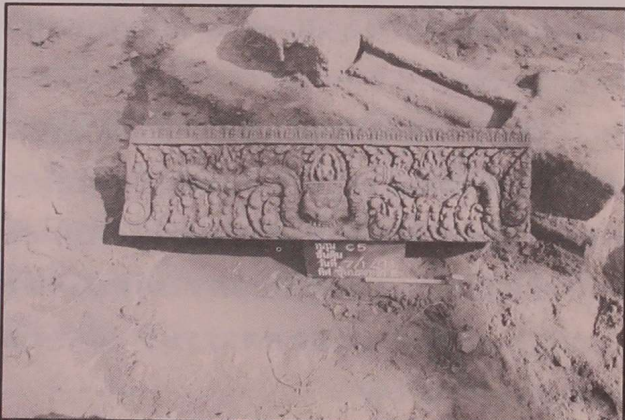
ดังนั้น จึงสันนิษฐานได้ว่า **ปราสาทททอง** แห่งนี้ควรเป็นเทวสถานในศาสนาพราหมณ์ประจำชุมชนวัฒนธรรมเขมรปราสาทททองที่สร้างขึ้นตามแบบสถาปัตยกรรมเขมรสมัยบาปวน ราวกลางพุทธศตวรรษที่ ๑๖-ต้นพุทธศตวรรษที่ ๑๗

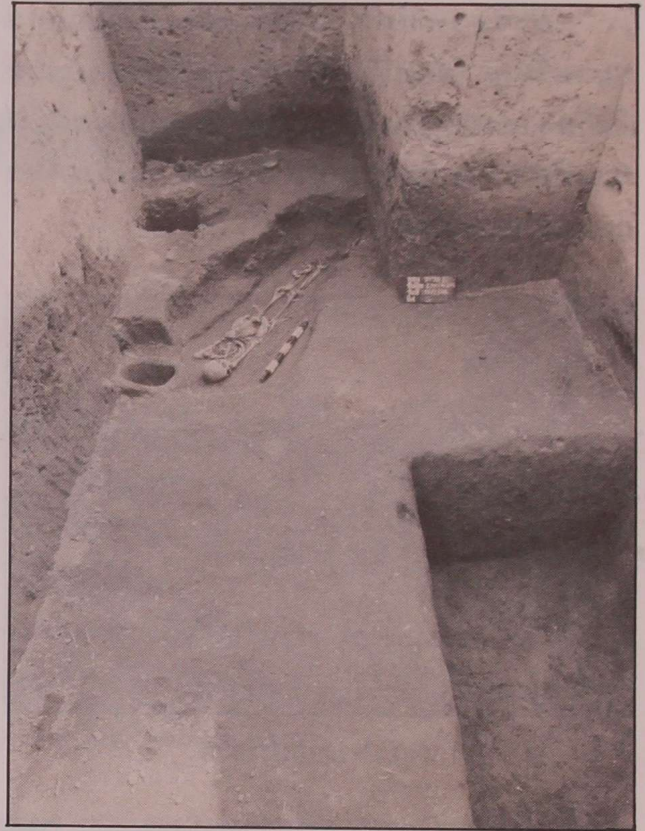
ปรางค์ประธาน

นอกจากนี้แล้วบริเวณใต้ฐานปราสาทททองยังได้ขุดค้นพบโครงการกระดูกมนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลายยุคเหล็กที่มีอายุอยู่ในราว ๒๕๐๐-๑๕๐๐ ปี ร่วมกับแหล่งเตาถลุงเหล็กที่มีขี้ตระกรันแร่เหล็กสะสมอยู่เป็นจำนวนมาก

จึงอาจกล่าวได้ว่าในบริเวณบ้านปราสาท
แห่งนี้ได้เคยเป็นที่อยู่อาศัยของมนุษย์มาแล้วตั้ง
แต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลายยุคเหล็กราว
๒๕๐๐-๑๕๐๐ ปีมาแล้ว ต่อมาในราวพุทธศตวรรษที่
๑๖-๑๗ จึงได้มีชุมชนวัฒนธรรมเขมรโบราณที่
นับถือศาสนาพราหมณ์ เข้ามาตั้งชุมชนพร้อมกับ
สร้าง ปราสาททนงขึ้นเป็นศาสนสถานสืบเนื่องใน
ศาสนาพราหมณ์ประจำชุมชน

ทับหลังหินทรายสลักรูปเทวดาประทับเหนือหน้ากาล
ศิลปะเขมรสมัยบาปวน

ภาพแสดงโครงกระดูกมนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอน
ปลายยุคเหล็ก ราว ๒๕๐๐-๑๕๐๐ ปีมาแล้ว

ทับหลังหินทรายสลักรูปพระอินทร์ทรงช้างเอราวัณ
ศิลปะเขมรสมัยบาปวน

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ชาวนาไทย บันทึกประวัติศาสตร์ กระดูกสันหลังของชาติ

สมชาย ณ นครพนม
อนงค์ หนูแป้น

ชาวนา คือ กระดูกสันหลังของชาติ เป็นคำพูดที่สะท้อนให้เห็นถึงความเข้มแข็งและความอดทนของชาวนา ซึ่งเป็นผู้ที่ทำคุณประโยชน์ให้กับชาติบ้านเมืองอย่างใหญ่หลวงนับตั้งแต่อดีตจวบจนปัจจุบัน ด้วยเหตุที่ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม มีเกษตรกรที่เป็นชาวนาอยู่เป็นจำนวนมาก จึงทำให้ “ข้าว” เป็นผลผลิตทางการเกษตรที่ทำรายได้จากการส่งออกและนำเงินตราเข้าประเทศมากเป็นอันดับหนึ่งหลายปีติดต่อกัน

เมื่อกาลเวลาเปลี่ยนไป ประกอบกับความผันแปรของธรรมชาติ ภาวะเศรษฐกิจของโลกที่ไม่แน่นอน ส่งผลให้ผลผลิตข้าวต้องต่อสู้กับตลาดโลก และกลายเป็นผลกระทบกับชาวนาทั้งทางตรงและทางอ้อม ข้าวไม่ได้เป็นสินค้าออกที่ทำรายได้สูงสุดให้กับประเทศอีกต่อไป อาชีพหลังสู้ฟ้าหน้าสู่ดินที่ทำกันมาหลายชั่วอายุคน ต้องเป็นอาชีพที่เหน็ดเหนื่อย ยากลำบาก บ้างก็ต้องละทิ้งถิ่นฐานขายไร่ ขายนา แสวงหาอาชีพอื่นที่หาเลี้ยงชีพได้ง่ายกว่า โดยหันหลังให้กับอาชีพที่เคยได้รับการยกย่องให้เป็นกระดูกสันหลังของชาติ อย่างไรก็ตามผู้ที่ยังยึดอาชีพทำนาก็ยังคงมีความพอใจและหวงแหนในผืนแผ่นดินที่ผลิตอาหารให้กับพลเมืองของประเทศและของโลกอย่างเหนียวแน่น

เมื่อย้อนกลับไปในอดีต ก็จะพบกับความภาคภูมิใจในความเป็นชาติที่มีหลักฐานการปลูกข้าวมาแล้วไม่น้อยกว่า ๕,๖๐๐ ปี ไม่นับถึงหลัก

ฐานที่พบว่าคนที่อาศัยอยู่ในบริเวณถ้ำในจังหวัดแม่ฮ่องสอนเก็บเมล็ดข้าวที่กลายพันธุ์จากข้าวป่ามาเป็นข้าวปลูก เมื่อราว ๑๐,๐๐๐ ปีมาแล้ว ซึ่งนักโบราณคดียังไม่ลงความเห็นเป็นที่แน่ชัด หลักฐานดังกล่าวคือรอยประทับของเปลือกข้าวหรือแกลบข้าวในภาชนะดินเผาที่โนนนกทา จังหวัดขอนแก่น ซึ่งมีอายุใกล้เคียงกับที่พบที่บ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี ทำให้นักโบราณคดีบางคนยอมรับว่าเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อาจเป็นแหล่งกำเนิดข้าวก็เป็นได้ ความในศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงที่ว่า “ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว” ยิ่งเพิ่มความภาคภูมิใจในผืนแผ่นดินไทยที่มีความอุดมสมบูรณ์มาแต่ในอดีต หรือแม้แต่ดินแดนภาคเหนือที่ก่อตั้งบ้านเมืองน้อยใหญ่ รวมกันเรียกว่า “ล้านนา” ย่อมเป็นเครื่องชี้ชัดให้เห็นว่าแทนจะทั่วทุกหัวระแหงเต็มไปด้วยผืนนาที่ปลูกข้าวเป็นอาหารหลักของคนไทยและของคนในภูมิภาคนี้

กว่าที่บ้านเมืองจะดำรงความสงบสุข เป็นปึกแผ่นมั่นคงตราบทุกวันนี้ ชาวนาได้มีบทบาทในการสร้างชาติบ้านเมืองไม่น้อย ในยุคกรุงศรีอยุธยาเข้าศึกยกกำลังเข้าประชิดพระนครอยู่หลายครั้ง จึงเป็นเหตุให้พระมหากษัตริย์ต้องเร่งส่งเสริมให้ชาวนาปลูกข้าวทั้งในและนอกพระนคร ไว้เป็นเสบียงให้กับกองทัพและประชาชน หลายครั้งที่อยุธยาไม่เสบียงข้าวปลาอาหารเพียงพอจนสามารถต่อต้านข้าศึกไว้ได้นานกระทั่งต้องล่าทัพกลับไปเอง

ด้วยเหตุนี้ ชาวนาจึงสมควรที่จะได้รับการยกย่องไม่แพ้อาชีพอื่นใด เปรียบเสมือนผู้ที่ช่วยพัฒนาประเทศชาติและเราควรให้กำลังใจแก่ชาวนาในอันที่จะฝ่าฟันอุปสรรคต่อไปอย่าได้ท้อถอย

ก่อนที่ความท้อถอยจะเป็นทวิคูณ ในปีพุทธศักราช ๒๕๒๕ ชาวนาทั่วประเทศและพสกนิกรต่างก็ตื่นตะลึงกับเหตุการณ์ที่ไม่เคยพบเห็นเป็นบุญตามาก่อน ด้วยเมื่อวันที่ ๒๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๒๕ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ได้เสด็จพระราชดำเนินด้วยพระบาทเปล่า ลงหว่านข้าวในแปลงนาสาธิตที่จังหวัดสุพรรณบุรี ด้วยเหตุที่ไม่มีใครคาดคิดมาก่อน ประชาชนที่เฝ้ารอรับเสด็จเกือบหนึ่งแสนคนในวันนั้นต่างพร้อมกันปรบมือแสดงความปลื้มปิติยินดี บางคนถึงกับน้ำตาไหล พระราชากรณียกิจของพระองค์ในครั้งนั้นทำให้ชาวนาได้มีขวัญและกำลังใจขึ้นเป็นอันมาก ไม่แต่เฉพาะชาวนาเท่านั้น ยังรวมถึงเกษตรกรและพสกนิกรของพระองค์อย่างถ้วนทั่ว นับเป็นเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ที่ต้องจดจำไปนานเท่านาน

นอกจากนั้นเมื่อวันที่ ๑๔ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๒๕ ยังทรงพระกรุณาเสด็จ มาเป็นองค์ประธานเกี่ยวข้าวในแปลงนาประวัติศาสตร์เป็น

ปฐมฤกษ์อีกด้วย ยิ่งความปลื้มปิติและชื่นชมพระบารมี ในอันที่ทรงเป็นผู้สนพระทัยในเรื่องการปลูกข้าว และทรงเป็นผู้นำขวัญและกำลังใจมาให้แก่ชาวนาไทยในครั้งนั้น ยังเป็นที่รำลึกถึงและชื่นชมในหัวใจของคนไทยตลอดไป

ประวัติการจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติชาวนาไทย

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ชาวนาไทย ตั้งอยู่ที่ถนนพระพินวษา ตำบลท่าพี่เลี้ยง อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี ภายในบริเวณเดียวกันกับศาลากลางจังหวัดสุพรรณบุรี มีเนื้อที่บริเวณรวมทั้งสิ้นประมาณ ๒๐๐ ไร่ ราว ๓๐๐ ไร่ กรมศิลปากรประกาศจัดตั้งเป็นพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ชาวนาไทย เมื่อวันที่ ๑๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๓

การที่กรมศิลปากรได้จัดตั้งพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติชาวนาไทย ขึ้น ณ จังหวัดสุพรรณบุรีนั้น สืบเนื่องมาจากเมื่อครั้งสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมารทรงมีพระมหากรุณาธิคุณต่อพสกนิกรชาวจังหวัดสุพรรณบุรีโดยเสด็จพระราชดำเนินทรงเป็นองค์ประธาน และทรงเป็นผู้นำเกษตรกรจังหวัดสุพรรณบุรีทำปุ๋ยหมักทำนาและเกี่ยวข้าวในท้องที่จังหวัดสุพรรณบุรีรวม ๓ ครั้งด้วยกันคือ

ครั้งที่ ๑ ทรงเป็นองค์ประธานในการทำ
บุญหมัก ณ บ้านแหลมสะแก(บึงฉวาก) ท้องที่
อำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี เมื่อวันที่ ๒๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๒๘

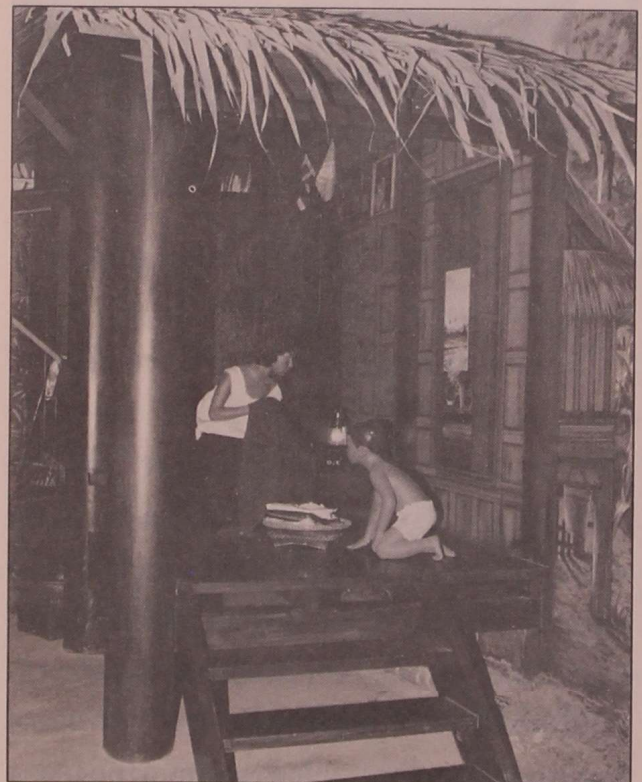
ครั้งที่ ๒ เสด็จพระราชดำเนินทรงเป็นองค์
ประธานในการทำนาสาธิตโดยใช้บุญหมัก ณ ทุ่งนา
บริเวณบึงไผ่แขก หมู่ที่ ๕ ตำบลดอนโพธิ์ทอง
อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี เมื่อวันที่ ๒๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๒๙ ในครั้งนั้นทรงหว่าน
ข้าวในแปลงนาสาธิตพร้อมด้วยคณะรัฐมนตรีและ
ข้าราชการ

ครั้งที่ ๓ ทรงนำคณะรัฐมนตรีและข้าราชการ-
การลงเกี่ยวข้าวในแปลงนาสาธิต ณ บึงไผ่แขก
ทรงทดลองใช้เครื่องนวดข้าวและพระราชทานพันธุ์
ข้าวให้แก่พสกนิกร เมื่อวันที่ ๑๔ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๒๙

จากพระราชกรณียกิจอันเป็นประวัติศาสตร์
ที่สำคัญยิ่งทั้ง ๓ ครั้งนั้น นับเป็นพระมหากรุณา-
ธิคุณต่อเกษตรกรชาวจังหวัดสุพรรณบุรีและทั่ว
ประเทศ ในด้านการพัฒนาการทำนาและในด้าน
การบำรุงขวัญและกำลังใจแก่ชาวนาอย่างใหญ่
หลวง เหตุการณ์ในครั้งนั้นจังหวัดสุพรรณบุรี จึง
มีดำริที่จะจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติขึ้นเพื่อ
เป็นอนุสรณ์และเทิดพระเกียรติสมเด็จพระบรม-
โอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร รวมทั้งในภาย
หลังได้จัดให้มีเรื่องราววัสดุอุปกรณ์ประกอบอาชีพ
ของชาวนาไทย เพื่อให้เป็นประโยชน์ยิ่งขึ้น
จังหวัดสุพรรณบุรีกับกรมศิลปากรจึงได้ร่วมกันจัด
ตั้งพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ชาวนาไทยขึ้นโดย
นายอารีย์ วงศ์อารยะ ปลัดกระทรวงมหาดไทย
(ขณะนั้นดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัด
สุพรรณบุรี) ได้เป็นประธานในการจัดหาทุนทรัพย์
เพื่อก่อสร้างอาคารและการจัดแสดงโดยได้รับความ
สนับสนุนจากหลายฝ่าย

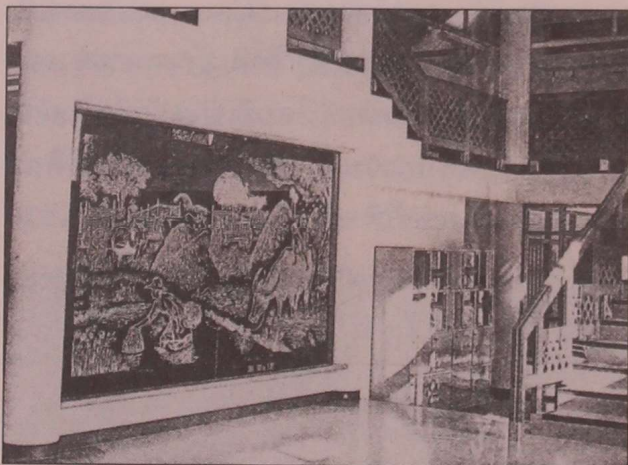
สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎ
ราชกุมาร ทรงพระกรุณาเสด็จมาทรงวางศิลา
ฤกษ์อาคารพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ชาวนาไทย
เมื่อ ๒๑ มีนาคม ๒๕๓๒

กรมศิลปากรได้มอบหมายให้นายอุดม
สกุลพาณิชย์ สถาปนิก กองสถาปัตยกรรม เป็น
ผู้ออกแบบเป็นอาคาร ๒ ชั้น ขนาด ๑๙.๒๐ เมตร
x ๒๕.๒๐ เมตร ลักษณะผสมผสานทรงเรือนไทย
ประยุกต์ ก่อสร้างแล้วเสร็จเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๒
สิ้นค่าก่อสร้างเป็นเงิน ๒,๙๙๐,๐๐๐ บาท และ
มอบหมายให้นางสมลักษณ์ เจริญพจน์ และนาย
สมชาย ณ นครพนม ภัณฑารักษ์ กองพิพิธ-
ภัณฑสถานแห่งชาติ ดำเนินงานด้านการกำหนด
แนวความคิด การจัดแสดง (Concept) และด้าน
วิชาการ นางสาวบุษกร ลิ้มจิตติ มณฑนากร ออก
แบบและการจัดแสดง โดยมีเจ้าหน้าที่จากฝ่าย
เทคนิคและศิลปกรรม และฝ่ายอนุรักษ์ศิลป
โบราณวัตถุ กองพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ร่วม

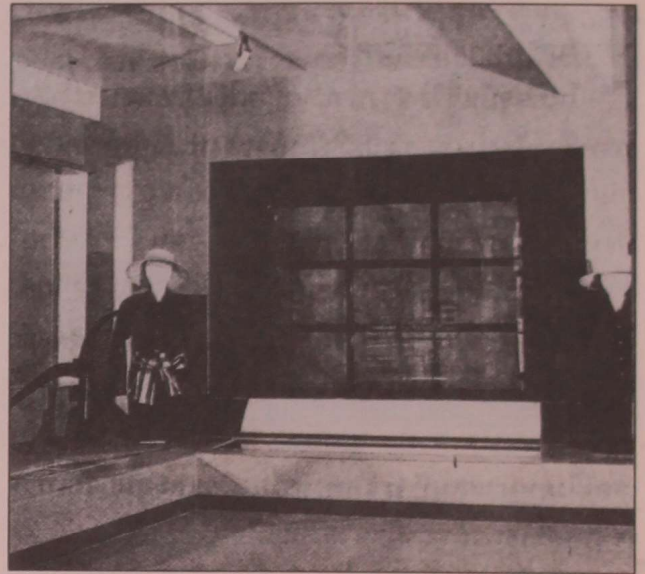

ดำเนินการ และได้จัดอัตรากำลังเจ้าหน้าที่มาปฏิบัติงานประจำและประสานงาน ในการเตรียมจัดแสดงและเปิดดำเนินการ

นอกจากนั้นชาวจังหวัดสุพรรณบุรียังได้บริจาคศิลปวัตถุ โบราณวัตถุ เครื่องมือและอุปกรณ์ในการทำนาเพื่อการจัดแสดงอีกด้วย สำหรับการตกแต่งภูมิทัศน์รอบอาคารนั้นร้อยตรีสมนึก เกิดเกษ ผู้ตรวจราชการกระทรวงมหาดไทย (ดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดสุพรรณบุรีในขณะนั้น) ได้ให้การสนับสนุนทางงบประมาณมาเพิ่มเติมอีกส่วนหนึ่งด้วย โดยมีนายโชติ แยมแสง ศึกษาธิการจังหวัดขณะนั้นเป็นผู้ประสานงาน

การจัดแสดงในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ชวนาไทย แบ่งการจัดแสดงออกเป็น ๒ ส่วน คือ การจัดแสดงในชั้นล่าง เรียงลำดับตามเนื้อหาจากทางเข้าผ่านผนัง ๒ ข้าง ใช้กระจกสีชาพิมพ์ลายเส้นเป็นภาพทุ่งนา ต้นข้าว ต้นตาล และสิ่งมีชีวิตต่างๆ ในท้องนา เช่น ปลา ปู นก การเก็บเกี่ยวข้าว ซึ่งเป็นการถ่ายทอดความอุดมสมบูรณ์ของประเทศไทย ดังข้อความที่ปรากฏในศิลาจารึกสมัยสุโขทัยว่า “ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว” จากนั้นจะมีแผนที่ที่แสดงถึงภูมิอากาศ “ลมมรสุมกับฤดูกาลปลูกข้าว” ผนังด้านซ้ายของห้องกลางจะเป็นวิถีทัศน์ ๙ จอ เป็นเรื่องราวของความยาก

ลำบากในการทำนาและความเปลี่ยนแปลงของชีวิตชาวนาในปัจจุบัน เบื้องหน้าจะแสดงเครื่องมือเครื่องใช้ในการทำนาแบบดั้งเดิม เช่น คันไถ คราด เคียว ฯลฯ

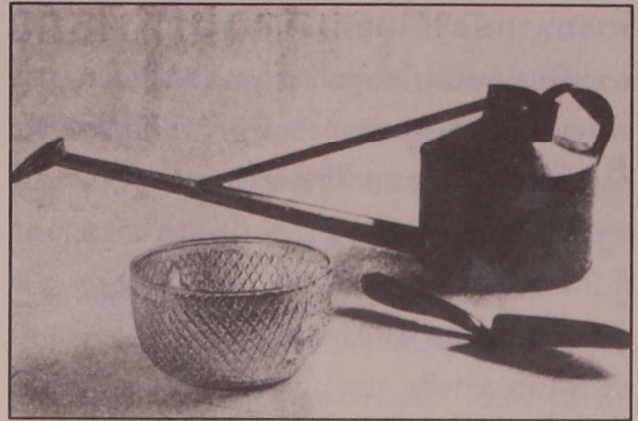
เมื่อก้าวเข้าสู่การจัดแสดงด้านซ้ายมือ จะพบหัวข้อเรื่อง “ร่องรอยของข้าวจากอดีต” ซึ่งจะมีโบราณวัตถุทั้งที่เป็นร่องรอยของเมล็ดข้าว เครื่องมือในการปลูกข้าวสันนิษฐานว่ามีอายุนับพันปี รวมทั้งได้จำลองภาพเขียนสีผนังถ้ำ ซึ่งอาจเป็นรูปทุ่งนา เศษภาชนะดินเผาที่อาจเป็นหลักฐานของพระราชพิธีแรกนาขวัญในสมัยอยุธยา

การจัดแสดงในลำดับต่อไปเป็นการอธิบายถึง **“ลักษณะและวิธีการทำนาในประเทศไทย”** โดยแสดงภาพถ่ายและหุ่นจำลองขนาดย่อ ซึ่งมีผู้แสดงที่เปลี่ยนฉากได้ด้วยการกดปุ่ม หุ่นจำลองนี้ได้แสดงลำดับขั้นตอนการทำนาทั้งการไถ การหว่าน การปักดำ และการเก็บเกี่ยว

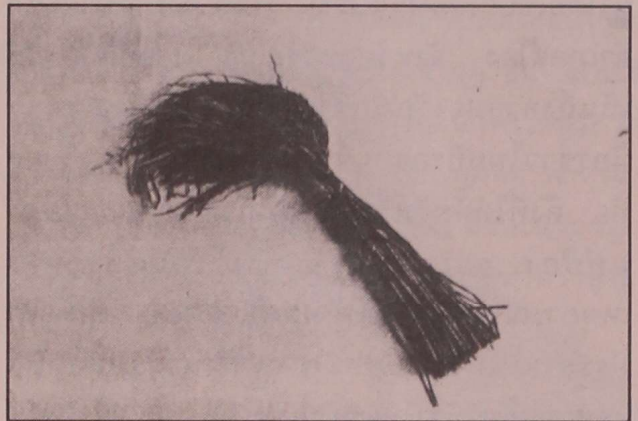
เพื่อให้ผู้เข้าชมได้รู้ถึงการทำนาของชาวนาว่ามีความเกี่ยวข้องกับ **“วิถีชีวิตของชาวนา”** เป็นอย่างไร จึงได้จัดทำ **“ปฏิทินชาวนา”** ขึ้นแสดงให้เห็นว่าในรอบปีหนึ่งๆ ชาวนาต้องเตรียมตัวอย่างไรบ้าง มีพิธีกรรมหรือความเชื่อเกี่ยวกับการทำนาอย่างไรบ้าง ตั้งแต่การปลูกข้าวจนถึงการเก็บเกี่ยวและจำหน่ายพืชผล โดยแสดงเป็นภาพลายเส้นและคำบรรยายสรุปอย่างสั้นๆ ทั้งยังบรรจุจอภาพวิดีโอที่แสดงพิธีกรรมและเพลงพื้นบ้านที่เกี่ยวข้องกับการทำนาไว้ให้ชมอีกส่วนหนึ่งด้วย โดยมีฉากที่จัดแสดงด้วยหุ่นจำลองขนาดย่อส่วน แสดงบ้านของชาวนาประกอบกับเสียงสนทนาของชาวนาและครอบครัวด้วย

ในปัจจุบันชีวิตชาวนาบางส่วนได้เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพของสังคมและความก้าวหน้าของประเทศโดยเฉพาะด้านเทคโนโลยี ซึ่งเป็นผลให้เครื่องมือในการทำนาและรูปแบบในการทำนาได้เปลี่ยนแปลงไป เช่น การใช้รถไถเครื่องยนต์แทนการใช้วัวควายไถนาดังแต่ก่อน ดังที่กล่าวกันว่าเป็นยุค **“จากคันไถสู่ควายเหล็ก”** ส่วนนี้แสดงด้วยวัตถุเครื่องมืออุปกรณ์การทำนาแบบดั้งเดิม ส่วนอุปกรณ์การทำนาในปัจจุบัน จัดแสดงโดยภาพถ่ายเพราะพื้นที่จัดแสดงไม่เหมาะสมที่จะแสดงเครื่องมือและอุปกรณ์ทำนาปัจจุบันที่ล้นแล้วแต่มีขนาดใหญ่

การจัดแสดงในชั้นบน เมื่อก้าวขึ้นบันไดจะเห็นภาพและคำบรรยายในหัวข้อเรื่อง **“พระบารมีปกเกล้าชาวนาไทย”** ซึ่งได้สรุปให้เห็นว่า

บาวรดน้ำ ชัน และพลั่วที่ทรงใช้ในการทำปุ๋ยหมัก
จากธรรมชาติ

รวงข้าวมงคล ๙ รวงแรก ข้าวที่ปลูกในแปลงนาสาธิตนี้
เป็นข้าวเจ้าพันธุ์ กข.๒๓

ผลผลิตข้าวจากแปลงนาสาธิต ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
ให้พระราชทานแก่ผู้บริจาคทรัพย์และผู้ที่เกี่ยวข้อง

พระมหากษัตริย์ไทยตั้งแต่อดีตจวบจนปัจจุบัน ทรงเป็นผู้อุปถัมภ์ค้ำชูชาวนาและทรงพัฒนาการทำนา และการเกษตรของชาติ ในทุกยุคทุกสมัย ตั้งแต่การฟื้นฟูพระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ การส่งเสริมอาชีพเกษตรกร โดยเฉพาะชาวนา ผู้เป็นกระดูกสันหลังของชาติ

บริเวณกลางห้องส่วนนี้ จะเห็นฉากจำลองขนาดใหญ่เท่าจริง แสดงให้เห็นเหตุการณ์ในวันที่ ราษฎรชาวสุพรรณบุรีและจังหวัดใกล้เคียงที่เฝ้ารอเวลาที่สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร จะเสด็จ เป็นองค์ประธานในการทำนาโดยใช้ปุ๋ยหมักถนอมแปลงนาสาธิตบริเวณบึงไผ่แขก อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี ฉากนี้แสดงให้เห็นถึงความจงรักภักดีของปวงชน เหล่าพสกนิกรชาวไทยที่รอคอยขึ้นชมพระบารมีอย่างไม่ย่อท้อ ดังที่ได้ตั้งหัวเรื่องในส่วนนี้ว่า **“ทวยราษฎร์แซ่ซ้อง...รอเวลา”** อีกทั้งยังมีวิทัศน์แสดงเหตุการณ์โดยละเอียดตั้งแต่ครั้งเสด็จ เป็นองค์ประธานในพิธีทำปุ๋ยหมัก ทำนากับปุ๋ยหมัก และทรงเกี่ยวข้าวในแปลงนาสาธิต

เมื่อผู้ชมผ่านขึ้นไปจนถึงพื้นที่ชั้นบนสุดแล้ว จะเป็นหัวข้อ **“พระเสด็จมาโปรดฯ ชาวนาไทย”** โดยแสดงสิ่งของและอุปกรณ์ต่างๆ ที่ทรงใช้ในการทำนาประวัติศาสตร์ครั้งนั้น อาทิ เกียวด้ามทองคำ รวงข้าวมงคล ๙ รวงแรกที่ทรงเกี่ยวที่ผืนทั้งสองข้างจะเป็นภาพเหตุการณ์สมเด็จพระ

พระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ในการเสด็จ ณ จังหวัดสุพรรณบุรี เหนือช่องผนังตรงกลางนั้นจะเป็นภาพประวัติศาสตร์ของการทำนาในประเทศไทย โดยเป็นภาพขนาดใหญ่ของสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ขณะทรงก้าวพระบาทเปล้าลงในแปลงนาที่เป็นโคลนตมเพื่อทรงหว่านข้าวด้วยพระองค์เอง และภาพที่ทรงเกี่ยวข้าวด้วยเกี่ยวทองคำ ซึ่งเกี่ยวทองคำนี้ได้นำมาตั้งแสดงบริเวณกลางห้องแสดงนี้ด้วย

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ชาวนาไทย จึงนับเป็นพิพิธภัณฑ์สถานที่ได้สร้างขึ้นเพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ที่ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณ อันยิ่งใหญ่ต่อพสกนิกรและชาวนาไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวสุพรรณบุรี ที่ได้มีอนุสรณ์อันเป็นที่เตือนใจให้รำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณและมีพิพิธภัณฑ์สถานเกี่ยวกับชาวนาและการทำนาเป็นครั้งแรกขึ้นในจังหวัดสุพรรณบุรี ดังมีรายละเอียดของการจัดแสดงในแต่ละส่วนดังนี้

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ชาวนาไทย เปิดบริการทุกวัน เว้นวันจันทร์ วันอังคารและวันหยุดนักขัตฤกษ์ ระหว่างเวลา ๐๙.๐๐ น.-๑๖.๐๐ น.

อันมีค่ายิ่ง ดังนั้น วิทยาลัยนาฏศิลปสุโขทัย จึงได้คิดประดิษฐ์ระบำโบราณคดี ชุด ศรีสัชนาลัยขึ้น เพื่อเผยแพร่ชื่อเสียงของศิลปะเมืองศรีสัชนาลัยให้เป็นที่รู้จักแพร่หลายต่อไป ทั้งชาวไทยและต่างประเทศ

๒. หลักฐานโบราณคดีที่นำมาคิดประดิษฐ์ทำรำรำ

ทำรำของระบำโบราณคดี ชุด ศรีสัชนาลัยนี้ได้คิดประดิษฐ์ขึ้น โดยอาศัยหลักฐานทางโบราณคดีที่สำคัญๆ ประมวลสรุปได้ดังนี้

๑. ภาพจิตรกรรมฝาผนังที่เจดีย์ราย วัดเจดีย์เจ็ดแถว

๒. ภาพแกะสลักบนบานประตูไม้ประดับวัดมหาธาตุ เมืองเชลียง

๓. ลวดลายปูนปั้นพระโพธิสัตว์ เป็นรูปนางอัปสรแสดงทำรำรำประดับยอดซุ้มประตูวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ (วัดพระปรางค์)

๔. ตึกตาสังคโลกแบบต่างๆ ลักษณะทำรำรำของระบำชุดนี้ จะโน้มเอียงไปทางด้านศิลปะการรำรำแบบเขมรหรือขอม เพราะตามหลักฐานทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์นั้นพบว่า ศิลปะศรีสัชนาลัยในยุคศิลปะก่อนเมืองเชลียง เป็นศิลปะที่นิยมแบบเขมรหรือแบบขอม เช่น ประติมากรรมซุ้มประตูวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ ประติมากรรมพระปรางค์วัดเจ้าจันทร์ เป็นต้น

๓. เครื่องแต่งกาย

เครื่องแต่งกายของระบำโบราณคดี ชุด ศรีสัชนาลัย คิดประดิษฐ์ขึ้นจากหลักฐานทางโบราณคดีต่อไปนี้ คือ

๑. รูปเทวดาจากบานประตูไม้แกะสลักประดับวัดมหาธาตุเชลียง เป็นรูปเทวดา สวมเทริด ใส่ต่างหูเป็นเกลียวยาว สวมกรองคอ ใส่เสื้อแนบตัว สวมพาดูรัดทองกร ข้อพระบาท นุ่งผ้าเป็นชั้นยาวถึงข้อเท้า ชายผ้าไม่เสมอกันเหมือนหางปลา มีผ้ารัดเอว ชักชายผ้าออกด้านข้างประดับผ้าทิพย์

๒. เทวรูปพระนารายณ์ ซึ่งพระมหากษัตริย์ราชาลิไททรงโปรดให้สร้างขึ้น และประดิษฐาน ณ เทวาลัยมหาเกษตรทางทิศตะวันตกนอกเมืองสุโขทัย ลักษณะการแต่งกายเหมือนกับรูปเทวดาจากบานประตูไม้แกะสลัก ประดับวัดมหาธาตุเมืองเชลียง

๓. ภาพจิตรกรรมจากเจดีย์รายวัดเจดีย์เจ็ดแถว เป็นภาพเทวดาสวมขงหมามีกรเจียก ไบหน้รูปไข่ เครื่องประดับคือ กรองคอ พาดูรัด และทองพระกร

การแต่งกาย ผู้แสดงจะสวมเสื้อแขนสั้นแนบเนื้อ หรือไท่ตีสวมพูนุ่งผ้าถุงสีม่วง ผ้าถุงตัดเย็บให้แหวกได้ตรงกลางโดยสอดซับพลีตีสวมพูนุ่งไว้ด้านในตัวผ้าถุงด้านหน้าจับจีบพับเป็นหลายๆ ชั้น โดยใช้สีดำนในผ้าถุงเป็นสีทอง ใช้รัดสะเอวเพื่อเน้นทรวดทรง ใส่ห้อยหน้าปักลวดลายแบบสุโขทัย สวมกรองคอ พาดูรัด ทองพระกร และต่างหูเป็นเกลียวยาว ศีรษะสวมขงหม่าหรือเทริด ยอดขงหม่าทำเป็นรูปเจดีย์ทรงระฆังคว่ำตามแบบเจดีย์วัดช้างล้อมกลางเมืองศรีสัชนาลัย

๔. ดนตรีประกอบ

๔.๑ เครื่องดนตรี

เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบระบำศรีสัชนาลัยเป็นเครื่องดนตรีที่สันนิษฐานว่าเกิดขึ้นแล้วในสมัยสุโขทัย ซึ่งประกอบด้วย กระจับปี่ ขอสสามสาย ปี่ใน ม้อง วงใหญ่ ตะโพน ฉิ่ง กรับ และโหม่ง

๔.๒ ท่วงทำนองเพลง

ท่วงทำนองเพลงที่ใช้ประกอบการรำรำระบำโบราณคดี ชุดศรีสัชนาลัยนั้น คิดประดิษฐ์ขึ้นใหม่ โดยอาจารย์บัณฑิต ศรีบัว อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยราชภัฏสุโขทัย ภาควิชาดุริยางค์ไทย วิทยาลัยนาฏศิลปสุโขทัย เป็นเพลงอัตรา ๒ ชั้น และชั้นเดียวตามแบบเพลงระบำทั่วไป ลีลาของเพลงมีลักษณะนุ่มนวลอ่อนโยนและเยือกเย็น ตามอย่างอุปนิสัยใจคอของชาวศรีสัชนาลัย ทำนองเพลงเป็นแบบง่ายๆ เน้นไปทางเผยแพร่ให้คนทั่วไปสามารถบรรเลงได้ง่ายๆ ไม่ซับซ้อน

ระบำโบราณคดี...ศรีสัชนาลัย

วิทยาลัยนาฏศิลปสุโขทัย

๑. ประวัติความเป็นมา

ระบำโบราณคดี ชุด ศรีสัชนาลัย เป็นระบำที่วิทยาลัยนาฏศิลปสุโขทัยคิดประดิษฐ์ขึ้น โดยอาศัยหลักฐานทางด้านโบราณคดี จากอุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย ซึ่งตั้งอยู่ ณ อำเภอศรีสัชนาลัยจังหวัดสุโขทัย

ประวัติเมืองศรีสัชนาลัย ปรากฏตามหลักฐานทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์ว่า เป็นเมืองที่สร้างมาก่อนการสร้างกรุงสุโขทัยหลายร้อยปี จากร่องรอยโบราณสถาน โบราณวัตถุที่หลงเหลืออยู่ ประกอบกับตำนานการสร้างเมืองบอกให้เราเห็นว่า เมืองศรีสัชนาลัยเมื่อแรกสร้างนั้น มีความมั่นคงแข็งแรง มีความเจริญทางวัฒนธรรม และที่สำคัญเป็นเมืองที่มีพระมหากษัตริย์ปกครองสืบมาหลายพระองค์

เมื่อมีการสถาปนากรุงสุโขทัยเป็นราชธานีนั้น เมืองศรีสัชนาลัยได้ถูกปราบปรามลงเป็นเมืองในอาณาจักร มีฐานะเทียบเท่าเมืองลูกหลวง พระมหาอุปราชองค์สำคัญแห่งกรุงสุโขทัย ที่เสด็จมาปกครองเมืองนี้คือ พ่อขุนรามคำแหงมหาราช และพระเจ้าลิไท และช่วงที่พ่อขุนรามคำแหงมหาราชเสด็จมาประทับ ณ เมืองนี้นั้น ได้มีการขยาย อาณาเขตของเมืองออกมาถึงบริเวณเมืองศรีสัชนาลัย ปัจจุบัน บรรดาโบราณสถานต่างๆ ของเมืองที่ปรากฏให้เห็น เป็นสิ่งก่อสร้างในสมัยสุโขทัยแทบทั้งสิ้น

แม้เมืองศรีสัชนาลัยจะร่วงโรยลงตามกาลเวลา แต่ศิลปด้านโบราณสถานและโบราณวัตถุอันมีค่าสูงยิ่งยังคงเหลืออยู่ นับเป็นมรดกด้านศิลปวัฒนธรรมของชาติไทย

อ่านต่อปกหลังใน